

1255 - 2005

750.

OBEC
MALÉ KRŠTEŇANY

Letecké záběry na obec

Letecké zábery na obec

1 2 5 5 - 2 0 0 5

O B E C
M A L É K R Š Ť E Ň A N Y

Táto publikácia je vydaná z príležitosti
750. výročia prvej písomnej zmienky o obci.

Vážení spoluobčania, vážení priatelia!

Dostáva sa Vám do rúk druhá
prezentačná publikácia o obci Malé
Kršteňany, ktorá Vás možno zaujme obsahom
textu i fotografickou dokumentáciou.

Objavovať stále nové, poznávať nepoznané je prirodzená vlastnosť
každého človeka. Vedci sa tým zaoberajú profesionálne, ale každý z nás
si už v škole na hodinách dejepisu položil otázku: „Ako asi vyzerala
naša obec pred sto, päťsto či dokonca tisíc rokmi? Aki ľudia v nej žili?
Odkiaľ prišli? Kto sú naši predkovia?“

Práve tieto nezodpovedané otázky, zvedavosť, ale ja presvedčenia,
že takéto otázky si kladie aj najmladšia generácia, priviedli nás
k myšlienke vydať knihu pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej
zmienky o vzniku obce.

Som presvedčený, že autor tejto publikácie, mal snahu vytvoriť dielo,
ktoré si nájde miesto v knižnici každého obyvateľa našej obce alebo
jeho priateľa.

Táto publikácia chce prispieť k zachovaniu kultúrneho dedičstva
našich predkov, byť zdrojom poznania ich života, úsilia i vytvorených
hodnôt, dávnej i nedávnej minulosti našej obce.

Ak sa Vám po prečítaní tejto publikácie podarí zamyslieť sa nad našou
rodnou dedinou, nebola naša snaha márna.

Takýto dar k 750. výročiu svojej existencie si naša obec Malé
Kršteňany zaslúžila.

Jozef Riziky
starosta obce

2. Vznik obce a jej vývoj do roku 1945

História o vzniku obce Malé Kršteňany nie je dosiaľ dostatočne objasnená. V tejto publikácii, v ktorej čerpáme skutočnosti možného vzniku obce a jej vývoja z rôznych zdrojov, uvedených v tiráži na poslednej textovej strane, stretnete sa s viacerými údajmi o jej vzniku. Je to najmä cirkevná kronika História Domus z roku 1800, rôzne publikácie zo Štátneho okresného archívu v Topoľčanoch, Vlastivedného múzea v Topoľčanoch, rôznych publikácií vydavateľstva Obzor, z obecných kroník a ďalších zdrojov, ktoré sú uvedené už na spomínanej poslednej textovej strane tejto publikácie.

Najstaršou zachovanou písomnou zmienkou o živote v obci, je už spomenutá História Domus, písaná po latinsky, maďarsky a slovensky od roku 1800. Nachádza sa na miestnom farskom úrade. Značná časť údajov v tejto kronike je venovaná vtedajším hospodárskym pomerom farnosti. Takmer každoročne sú v nej uvádzané výnosy z mlyna, ktorý bol v tom čase majetkom cirkvi. Pre zaujímavosť, za rok 1799 činili výnosy mlyna 304, 80 menových jednotiek, platných v tomto období. Tieto menové jednotky nie sú však identifikované. Prvé zápisy do História Domus začal zaznamenávať vtedajší rímskokatolícky duchovný Jozef Dubina. Podľa knihy o histórii obce Oslany, vydané pri 750. výročí jej vzniku v roku 2004, tento kňaz bol vo farnosti Oslany v rokoch 1767–1790. Nie je však známe, či tento duchovný bol rodákom z našej obce. Týchto mien je v obci pomerne veľa i v súčasnom období. Správca farnosti v História Domus píše, že už v roku 1255, bola na mieste, kde je postavený kostol, kaplnka. Postavili ju pastieri na biskupskom salaši. **Pretože tento údaj je najstaršou písomnou zmienkou o obci, považujeme ho za základný rok vzniku našej obce.**

Ďalšie údaje z História Domus uvádzame v časovom poradí. Ako nepokojné časy sú spomínané roky 1682–1683, spôsobené pravdepodobne vpádom Turkov. V roku 1713 mala obec 151 obyvateľov, Veľké Kršteňany 127. V roku 1780 už 277 obyv., Veľké Kršteňany 227. V roku 1821 je uvádzaných 51 manželstiev žijúcich v obci. Obec Veľké Kršteňany sa spomína preto, lebo táto patrila a patrí aj teraz do našej farnosti. V tomto období nebola povinná školská dochádzka. Škola v našej obci bola spoločná. V roku 1771 ju navštevovalo 9 detí z našej obce a 8 z Veľkých Krštenian. Učiteľom bol Pavel Hlaváč. Rodičia detí museli za vyučovanie dávať poplatky. Pre zaujímavosť uvádzame, že za

jedno dieťa sa platilo 15 gráciarov, jeden chlieb a určená dávka dreva na vykurovanie školy. Škola podľa týchto údajov vznikla v roku 1700.

V roku 1798 miestnu faru postihol požiar. Veľké škody spôsobil tiež požiar mlyna v roku 1807. Po jeho oprave v roku 1809 znovu čiastočne vyhorel.

Roky 1827–1851 sú v História Domus opisované spolu. Richtárom obce v roku 1864 bol Ľudovít Gašparovič. V tomto období podľa písomnosti biskupa Moyzesa bol v obci farárom Ignác Gallasz, pôvodným menom Stopiak. V ďalších rokoch Michal Hyross a od roku 1878 Paulus Krupa. Tento dáva v roku 1881 do prenájmu opravený mlyn Karolíne Drgo a jej synovi za ročný poplatok 103 meríc chleboviny a vychováť každý rok ošípanú, ktorá mala vážiť jeden a pol centa. K mlynu patrili i pozemky Sihote.

Pred vchodom do farského dvora po ľavej strane je v roku 1869 postavená socha sv. Jána, ktorá si obnovovaním udržuje svoj pôvodný vzhľad.

Zaujímavá informácia v História Domus je, že až do roku 1892 cirkev nevlastnila žiadne pozemky.

K zmene správcu farnosti dochádza 01. septembra 1902 v osobe Františka Seleckého. Tento v História Domus píše, že v čase jeho príchodu, bol kostol vo veľmi zlom stave.

Farnosť už tretí rok nemala organistu. Podobná situácia bola i v škole, v ktorej sa už tretí rok nedalo vyučovať. Po jej oprave dňa 07. januára 1903 ju už deti mohli navštevovať. V tomto čase bol učiteľom v škole Ján Gubriansky. Do roku 1904 bola škola spoločná aj pre žiakov z Veľkých Krštenian. Vtedy si už občania tejto obce postavili vlastnú školu. Richtárom obce v tomto období bol Florián Bilčík.

V roku 1906 občania Veľkých Krštenian žiadajú cirkevné úrady o postavenie kaplnky v ich obci. Táto má byť zasvätená sv. Kataríne. V roku 1924 pre nevyhovujúce podmienky bol kostol zatvorený. Do 08. februára 1930, kedy už bola kaplnka opravená, sv. omše sa v obci neslúžili.

K ďalšej zmene duchovného dochádza dňa 15. novembra 1929. Do farnosti prichádza farár Lukáš Berenyi, rodák zo susednej obce Oslany. Aj on v História Domus opisuje pomery v obci veľmi kriticky. Kritika sa týka najmä nezájmu veriacich o veci cirkevné, nie najlepší náboženský život, sebeckosť, veľké spory s cirkevníkmi z Veľkých Krštenian, ktorí si po nárokoch na vlastnú školu, už postavenú v roku

1904, začali uplatňovať i požiadavku na stavbu kostola v ich obci.

05. júla 1931 dochádza v obci k tragickej udalosti. V popoludňajších hodinách pri službách Božích udrie blesk do drevenej kaplnky a vyžiada si obeť – jednu mŕtvu a šesť ranených. Túto nešťastnú udalosť opisuje správca farnosti ako Božie dopustenie na rozvadených, falošných a ľahostajných farníkov.

V tomto roku sa vykonali rozsiahle práce na oprave farských budov. Boli pristavané stajne, postavená dreváreň, sýpka, ohrady drôteným plotom, obnovená studňa, ktorá bola vybudovaná ešte v roku 1846.

Prestavba kostola sa začala v jeseni 1932. V nasledujúcom roku bola prestavba ukončená a 05. júla 1933 bol kostol za účasti veľkého počtu veriacich vysvätený vdp. dekanom z Bystrícian.

Prestavali ho stavitelia Alojz Sova a Otakar Šimeček. Prestavba stála 75. 136 korún, z toho 70 tisíc uhradili patróni, ručné a vozne práce vykonali veriaci. Kostol bol prestavaný od základov mimo veže. V tomto čase boli starostami obce Peter Baláška s prezývkou Drgoňeje a v roku 1933 bol posvätený nový zvon – terajší menší, kúpený vtedy za 2. 828,- korún.

Od školského roku 1933–1934 sa rímskokatolícka škola rozširuje na školu dvojtriednu. Správcom školy v tomto období od roku 1928 je Juraj Volko, novou učiteľkou Viera Švarcová, neskôr Rizikyová.

Dňa 18. októbra 1934 odchádza z farnosti duchovný Lukáš Berenyi, dočasne do 01. februára 1935 zastupuje duchovný Ján Kuchárik. Prvým februárom 1935 sa ujíma funkcie správcu farnosti Dr. Jozef Straka, rodák zo susednej obce Veľké Kršteňany. Vyštudoval bohoslovestvo v Ríme, kde absolvoval trojročnú akademickú filozofiu, cirkevné právo a teológiu. Jeho starostlivosť o kostol a faru je v Historii Domus hodnotená ako príkladná.

K ďalšej zmene správcu farnosti dochádza 01. decembra 1942. Prichádza duchovný Michal Hukel, ktorý pred svojim príchodom pôsobil ako vojenský duchovný na ruskom fronte v rýchlej slovenskej divízii.

Vo farnosti sa konali prvé sv. misie v roku 1936. V roku 1938 na ľavej strane pred vchodom do kostola je postavená socha Božského srdca Spasiteľa. V roku 1943 je vykonaná oprava fary, na jej opravu podobne ako aj v roku 1944 na zakúpenie rôzneho nového zariadenia prispela firma Baťa Baťovany. Duchovný Michal Hukel bol správcom farnosti do konca marca 1977, teda viac ako 35 rokov.

Ďalším písomným dokladom o vzniku našej obce je kniha

„Partizánske – staré a nové epochy“, ktorá vyšla v roku 2000, a jej autormi boli Jozef Vladár, Egon Wiederman so šéfredaktorom Vendelinom Dvorským. Táto kniha bola vydaná z príležitosti 60. výročia založenia vtedajších Baťovian, dnešného mesta Partizánske. Kniha sa zaoberá údajmi bývalej obce Šimonovany, ktoré sú teraz súčasťou mesta Partizánske, ale i priľahlými obcami, a teda aj niektorými údajmi o našej obci. Považujeme preto za potrebné tieto údaje v našej publikácii poskytnúť.

Podľa archeologicko – geografického pozorovania prírodné prostredie regiónu Partizánske, do ktorého patri i naša obec, v starom a strednom neolite, päť až štyri tisíc rokov pred Kristom, javí sa toto ako kontinuálny, neozolitú sa vyvíjajúci lesný ekosystém s prevládajúcimi zmiešanými lesnými porastami s dominanciou duba. Ďalej sa tu uvádza, že najstaršie osídlenie stredného a horného povodia rieky Nitry siaha do hĺbín praveku. Z mladších období lengyelskej kultúry sa tu spomína hrobovitý nález kostrovitého hrobu z našej obce, v ktorom ležala na pravom boku kostra orientovaná juhozápad – severovýchod. Spomína sa tu lokalita Hradište v našej obci, ktorá už v prvom storočí pred Kristom mohla slúžiť ako opevnenie proti rôznym expanziám. Podľa štatistickej tabuľky o prehľade známych archeologických lokalít v katastroch jednotlivých obcí, prvá písomná zmienka o našej obci sa tu uvádza rok 1271. To však nič nemení na veci, že za prvú písomnú zmienku o vzniku našej obce, považujeme údaj z cirkevnej kroniky Historia Domus, teda rok 1255.

Pre lepšie poznanie čitateľa uvádzame, že spomínaná lokalita Hradište sa nachádza vľavo od hlavného vchodu do objektov Poľnohospodárskeho družstva podielnikov.

Z ďalších informácií knihy Partizánske – stará a nová epocha, sme vybrali tieto.

Dobre datované hroby z 12. storočia sú indiciou existencie kostola aj v našej obci. Po odchode husitských posádok v roku 1435 mnohí šľachtici využívali nepokojné časy a pomocou najatých ozbrojencov si vybavovali účty so svojimi susedmi. Majiteľmi našej obce sa stali Ďulovci z Košece. Podľa uvedenej knihy v 18. storočí boli i v našom chotári menšie vinohrady, ktorých hospodársky význam bol však zanedbateľný, podobne to bolo i s pestovaním chmeľu. V tomto období bolo v našej obci 14 platcov daní, z toho 10 roľníkov, ďalej tu bolo 13 želiarov, štyria z nich mali maďarské priezviská. Polia v susedných Šimonovanoch obhospodaroval i mlynár z našej obce. V roku 1871 sa zriadil notariát,

ktorý bol aj matričným obvodom, a okrem Šimonovian do tohto notariátu patrila i naša obec a obce Veľké Kršteňany, Malé Uherce a Brodzany.

V medzivojnovom období v roku 1925 sa začala uskutočňovať reforma z veľkostatku Jozefa Salzbergera. Bolo rozparcelovaných celkom 220 hektárov pôdy pre 217 pridelených. Našej obci pripadlo približne 25 hektárov pôdy. išlo o pôdu v časti chotára Viesky, kde je teraz postavená Nemocnica Partizánske a v časti Vinohrady.

Z cirkevného života z uvedenej knihy sa dozvedáme, že prvá písomná správa o farnosti na území mesta pochádza z roku 1332. Uvádza sa pod názvom Synan (Šimonovianske) a až do roku 1767 bola filiálkou rímskokatolíckej fary v Malých Kršteňanoch.

Podľa týchto údajov bol malokršteňanský kostol zasvätený Kráľovnej anjelov, teraz je zasvätený Narodeniu Panny Márie. V rokoch 1778-1800 farnosť Malé Kršteňany spravovali farári zo Šimonovian v dôsledku vyhorenia fary. Tento údaj sa zdá úplne pravdivý, pretože aj cirkevná kronika História Domus, nachádzajúca sa na farskom úrade, je začatá písať v roku 1800, do ktorej prvé zápisy začal písať už spomínaný vtedajší rímskokatolícky duchovný Jozef Dubina.

Predkom tekovských Hunadyovcov je Adam Naď z Hunadskej stolice, ktorý v roku 1607 získal kuriu a majetok v Malých Kršteňanoch, ktoré sa stali prídومком rodu (de Kis - Kresztymu). Od tohto názvu možno pochádza i terajší názov obce.

Ďalším písomným dokladom, z ktorého sú čerpané údaje o vzniku obce, poskytnutým Štátnym okresným archívom v Topoľčanoch, je pečať obce, vyhotovená v roku 1636. Zarádzuje sa k najstarším obecným pečatiam. Má priemer 30 mm a od názvu v kruhopise možno odvodiť i názov obce. Podrobnejšie o týchto údajoch bude uvedené v časti „Symboly obce“.

Podľa staršej cirkevnej kroniky, ktorá existovala, ale sa nezachovala, názov obce môže pochádzať aj z toho, že na biskupskom salaši chodili kňazi kresť deti pastierov, z čoho mohol vzniknúť názov Kršteňany.

Z ďalších verzii, publikovaných v Historicko - vlastivedných monografiách okresu Topoľčany, názov dediny mohol vzniknúť aj z mena Kršten (Kristián), alebo z pôvodného názvu Trsteňany, od slova trstie.

Hlavné časti údajov o vzniku obce a jej vývoji sú obsiahnuté v obecných kronikách. I keď bude v ďalších častiach o kronikách písané v samostatnej časti, podrobnejšie sa zmienime o najstaršej Pamätnej knihe z roku 1930.

Pamätná kniha, považovaná v tom čase za obecnú kroniku, bola založená na slávnostnom zasadnutí obecného zastupiteľstva obce Malé Kršteňany, dňa 07. marca 1930. Toto slávnostné zasadnutie sa konalo pri príležitosti osláv 80. narodenín vtedajšieho prezidenta Československej republiky Tomáša G. Masaryka. Začal ju písať náš prvý kronikár obce Peter Baláška a od roku 1934 kronikár Juraj Volko, vtedajší učiteľ. Táto Pamätná kniha obsahovala 198 strán. Zachovalo sa žiaľ iba 15 strán. Bola písaná do roku 1945. Nachádza sa na Obecnom úrade a je založená v prvej knihe kroniky obce, ktorá sa začala písať v roku 1963. Za roky 1945-1963 sa v obci kronika nepísala.

V kronike sa uvádzajú rôzne údaje o živote občanov. Mnohé z nich sú podobné ako v cirkevnej kronike História Domus. Sú tu však i rozdielne údaje. Podľa obcej kroniky - Pamätná kniha, bol kostol postavený v roku 1273, ale nie v takom rozmere ako dnešný.

O existencii obce sa tu píše rok 1400, o výstavbe kaplnky už v 13. storočí.

Pre lepšie poznanie čitateľa uvedieme konkrétne údaje v spomínanej Pamätnej knihe.

Prvá titulná strana obsahuje tento text:

Pamätná kniha obce Malé Kršteňany 1850-1930, založená na slávnostnom zasadnutí obecného zastupiteľstva, konanom dňa 07. marca 1930 z príležitosti 80. narodenín prvého prezidenta Československa pána Tomáša G. Masaryka.

Táto Pamätná kniha obsahuje 198 strán.

V Malých Kršteňanoch, 07. marca 1930.

(Podpisy) Zoltán Juhasz - vedúci obvodný notár
starosta obce (bez podpisu)

Okrúhla pečať: krajina Slovensko, Malé Kršteňany, okres Topoľčany.

Strana 4 Pamätnej knihy obsahuje:

Zápisnica zo slávnostného zasadnutia obecného zastupiteľstva, dňa 07. marca 1930 z príležitosti 80. narodenín T. G. M.

Prítomní:

Starosta: Ďuriš Štefan

Členovia obecného zastupiteľstva: Dubina Jozef, Dubina Štefan, Bilčík Ignác, Hrčka Peter, Riziky Vincent, Straka Michal, Gašparovič Peter, Dubina Ján, Dubina Šimon, Riziky Ján.

Obvodný notár: Zoltán Juhasz - ako prednášateľ.

Poslaný telegram s textom:

Ministerstvo vnútra Praha.

„Ráče tlumočím veľiký hold oddanosti obecného zastupiteľstva zboru obce Malé Kršteňany z príležitosti 80. narodenin slávneho prezidenta T. Masaryka

Obecná rada
Malé Kršteňany.

V Pamätnej knihe je ďalej písané uznesenie obecného zastupiteľstva o ustanovení Petra Balášku, nar. 27. 10. 1902 za kronikára.

Ustanovený kronikár píše, že obec má asi 100 domových čísel, 500 obyvateľov čisto slovenského pôvodu, rím. - katolíkov, jedna rodina Bocková, je židovského pôvodu. Ďalej píše, že od roku 1924 je pre zlý stav kostol zatvorený, omše sa slúžili dekanom Františkom Seleckým vo Veľkých Kršteňanoch. Tento duchovný sa o kostol veľmi málo staral.

Nový kňaz, Lukáč Berenyi prišiel do farnosti v roku 1929 a hneď sa ujal stavby nového kostola.

Patróni stavby kostola boli: veľkostatkár Eugen Szalzbberger zo Šimonovian a Nitrianska kapitula. Prečo Nitrianska kapitula, keď farnosť patrila do Banskobystrickej diecézy, nie je nám známe. Starý kostol bol zobrať úplne okrem veže.

Ako príloha kroniky – Pamätnej knihy je zápisnica zo zasadnutia obecného zastupiteľstva z 13. 01. 1929, ktoré sa konalo v dome vtedajšieho starostu Štefana Ďuriša.

Predmetom tohto zasadnutia bolo prijatie do služby obecného sluha, listonoša, urbárskeho hájnika a stanovenie jeho povinností a platu. Na túto funkciu bol zvolený občan Ján Baláška a zápisnica bola podpísaná všetkými členmi obecného zastupiteľstva, starostom a zvoleným sluhom.

Ako povinnosti boli pre sluha stanovené tieto úlohy:

- plniť rozkazy starostu obce, obecnej rady a obvodného notára
- donášať z poštového úradu dva krát do týždňa poštu a túto doručovať adresátom
- bubnovať a vyhlasovať obecné správy, vyvesovať vyhlášky
- určovať na nočnú stráž občanov z každej izby a kontrolovať ich
- na úsvite zazvoniť na zvone kostola
- hájiť pole a každú škodu oznámiť starostovi
- kopať hroby pre zomrelých a udržiavať poriadok na cintoríne

- zúčastňovať sa rôznych obecných prác
- v prípade dažďov prepúšťať vodu z kanálov
- svedomite hájiť urbárske lesy

Za vykonanie týchto prác bol stanovený tento ročný plat:

- za funkciu obecného sluha v hotovosti	174,- Kč
- za činnosť listonoša	16,- Kč
- za činnosť hájnika	48,- Kč
- za zvonára	10,- Kč

Naturálne pôžitky:

- od každej izby obývanej v obci, ktorých bolo vtedy 84–5 kg pšenice (aj za kosenie cintorína)
- 2 vozy palivového dreva (haluze)
- za kopanie hrobu – veľkého - 15,- Kč
- za kopanie hrobu – malého - 10,- Kč
- za bubnovanie mimo úradu - 5,- Kč
- za funkciu urbárskeho hájnika - 100,- Kč
- plat posla a iné - 100,- Kč

Tieto pôžitky boli stanovené na dobu od 14. 01. 1929 – 14. 01. 1930.

Z ďalších údajov uvedených v Pamätnej knihe uvádzame. Prvá drevená lavička cez rieku Nitru bola postavená v roku 1894. V roku 1896 boli v obci dva veľké požiare, ktorú ju takmer zničili. Požiarny zbor vznikol v 19. storočí, prvá ručná požiarňa striekačka bola kúpená v roku 1932, motorová požiarňa striekačka v roku 1953.

Prvý hudobný spolok pod vedením Jozefa Dávda vznikol v roku 1908. Mal sedem členov, postupne sa rozširoval. V roku 1926 ich už bolo 20. v tomto období v ňom prevládali dychové nástroje.

V roku 1911–1912 podnikateľ Burgovský postavil na hornom konci obce vápennú pec. Táto však pre hospodársku krízu v roku 1934 zanikla a v rokoch 1950–1952 bola zbúraná.

V období prvej svetovej vojny v roku 1916 boli z kostola zobrať dva zvony pre vojenské účely.

Prvej svetovej vojny sa zúčastnili takmer všetci bojaschopní občania, podľa ústnych podaní sa nevrátili dvaja.

S výrobou cementového tovaru začal podnikateľ Kárník v roku 1919. Okrem toho, tento podnikateľ sa zaoberal aj stavebnou výrobou. Jeho

rodinný dom aj s priestormi na výrobu cementového tovaru bol postavený v časti chotára Dolné stavenisko, pod časťou Veľká Hradenica, oproti železničnej stanici Oslany.

Prvé kroky kultúrnej činnosti sa objavujú v roku 1921, keď miestny študenti nacvičujú divadelné hry.

Stromková ovocná a okrasná škôlka je zriadená v roku 1929 v okrajovej časti chotára Horná Paseka aj jej spravovaním bol poverený vtedajší učiteľ Juraľ Volko.

V rokoch 1918 a 1929 sú postupne uvádzaní ako starostovia obce: Florián Bilčík, Jozef Dubina (prezývka Minareje) a Štefan Ďuriš.

V roku 1928 začína podnikateľ Alojz Sova ťažbu dolomitu v časti chotára pri Prednej Šlamrovici. Táto skutočnosť je v Pamätnej knihe opísaná tak, že v chotári pri spomínanej Prednej Šlamrovici je parcela pozdĺž cesty pod múrom Holížeň, ktorá tiež mala názov pod Skálom. Pre lepšiu informáciu, táto sa nachádza v miestach terajšej sociálno – administratívnej budovy prevádzky Kameňoholomov, garáží a osievárne. Surovina z týchto parciel bola zaslaná na výskum, kde sa zistilo, že je to dobré prírodné hnojivo. Rozbor vykonal profesor Dr. Stoklasa. Táto surovina dostala názov Galmag a obsahovala podľa vtedajších rozborov 50 percent vápna a 50 percent magnézia.

Rozbor bol vykonaný v roku 1930.

Táto ťažba sa postupne rozrástla, začali v nej pokračovať ďalší podnikatelia až do doby znárodnenia. Ťažbou dolomitu sa poskytli pracovné príležitosti i pre našich občanov. V tomto období technika dolovania spočívala len v ručných nástrojoch, ako bol krompáč a lopata. Odvoz dolomitu vykonávali naši občania konskými záprahmi na železničnú stanicu Veľké Uherce.

Žiaľ tieto práce si vyžiadali i ľudské obete. Z našich občanov tu pri pracovných úrazoch prišli o život: Ignác Kopál, Jozef Riziky, Jozef István a Ondrej Paulík.

V roku 1931 je v strede obce postavený obecný dom so zbrojnicou. Do tejto doby richtári a starostovia obce vykonávali svoje úradné povinnosti vo vlastných rodinných domoch.

Pri už spomínanej prestavbe kostola v rokoch 1932–1933 podľa obecnej kroniky bola zrušená i rodinná hrobka Huňadyovcov. Či sa táto nachádzala priamo v kostole alebo v jeho blízkosti, v kronike sa neuvádza. Uvádza sa tu tiež, že pôvodný cintorín sa nachádzal v priestoroch okolo kostola až po bývalú farskú stodolu. Bol zlikvidovaný

asi pred 200 rokmi. Podobne sa opisuje i obecná pastieraň, ktorá stála na pravej strane terajšieho vchodu malou bráničkou do cintorína a bola zbúraná po druhej svetovej vojne.

Katastrálne zameranie obce sa uskutočnilo v roku 1933. Vykonal ho vrchný komisár Ing. Jaroslav Prochádzka z Čiech a príslušný úrad z Turčianskeho Svätého Martina. Práce na zameranie trvali tri mesiace a pri zameraní došlo z časti i k zmene chotára, a to najmä od susednej obce Pažíň, v Sihôtke. Mapy z tohto katastrálneho zamerania sa nachádzajú na Obecnom úrade doteraz.

O zdravotníckej starostlivosti sa píše, že tieto služby poskytovali lekári v Oslanoch a to MUDr. Koloman Sedláček a MUDr. Škarniceľ.

Prvé súkromné rádio je v obci v roku 1938, neskôr už i na Obecnom úrade. Z týchto zdrojov čerpajú občania správy o udalostiach vo svete, kde prebieha druhá svetová vojna.

V rokoch 1939–1940 je postavený kamenný oporný múr v dolnej časti cintorína.

V tomto čase žije v obci jedna židovská rodina Bockových. Má živnosť v obchode so zmiešaným tovarom v strede obce (na mieste, kde stojí rodinný dom s popisným číslom 48). Táto je v roku 1942 odvlečená do koncentračného tábora, odkiaľ sa viac do obce nevrátila.

V roku 1943 je postavený cez rieku Nitru drevený most, tiež betónový most cez mlynský náhon, pri budove bývalej Jednoty. Mlynský náhon bol postavený pre pohon vodného mlyna ako odnož rieky Nitry od terajších objektov Poľnohospodárskeho družstva podielnikov po vtedajší koniec dediny, časti zvanej Lúka a s vyústením do rieky Nitry. Drevený most bol v ďalších rokoch poškodený a preto musel byť v rokoch 1948 opravený.

Hodnotenie obdobia rokov 1944–1945 v obecnej i cirkevnej kronike nie je rozsiahle. V čase SNP sa občania s najnutnejšími potrebami odsťahovali do miestnych hôr, najmä časti chotára Moľovenec. Ťažké príločky a Chotára dolinka, kde zostali do 09. septembra 1944, kedy bolo v obci povstanie potlačené. Povstania so zbraňou v ruke sa zúčastnili i niektorí naši občania. Piaty boli zadržaní do koncentračného tábora v Nemecku, jeden z nich Vincent Gašparovič sa z koncentračného tábora nevrátil. Naš občan Jozef Kováčik, 23-ročný účastník SNP, zahynul s ďalšími dvoma partizánmi v chotári obce, časti Moravian dolina a Hradište. Všetci traja boli pochovaní na miestnom cintoríne, jedného z nich si po skončení vojny, po exhumácii previezli

do rodnej dediny. Druhý, 23 ročný Ján Tokoš z obce Popudinské Močidlany odpočíva na miestnom cintoríne. Na rozhraní chotára padlo ďalších osem partizánov. Týchto pochovali na cintoríne vo Veľkých Kršteňanoch. Po skončení vojny, po exhumácii si ich príbuzní previezli do rodnych obcí.

V čase trvania slovenského štátu v rokoch 1939–1945 prejavila sa i v našej obci určitá aktivita občanov, organizovaných HSLS a HG. Počty týchto občanov nepoznáme a ani ich aktivita nebola výrazná. Na čele obce v tomto období stáli ako ľudovi komisári najprv Vincent Riziky a po ňom až do skončenia II. svetovej vojny Gustáv Straka.

V tomto čase, teda v rokoch 1939–1944, pre účel vojenského pozorovania, najmä preletu lietadiel, bola vytvorená na Veľkom vrchu vojenská hláška. Poľná telefónna linka bola postavená z vtedy železničnej stanice Oslany až na Veľký vrch. Táto vojenská hláška zanikla zničením dňa 09. septembra 1944 po potlačení povstania v obci.

V roku 1939 sa započalo v Baťovanoch, terajšom Partizánskom, s výrobou obuvi. Podľa brožúry „60. rokov športového lietania v Partizánskom“, ktorého údaje postupne uviedol vo viacerých číslach týždenník Tempo v roku 2000, bol založený Slovenský letecký zbor Baťovany, 22. októbra 1940, ktorý mal tri odbory: modelársky, motorového lietania a plachtársky. Mladí chlapci z Baťovej školy práce, pod vedením Alexandra Makarenku, dňa 25. mája 1941 si vyhládli vhodné terény na plachtenie v lokalite Veľký vrch. Po vykonaných terénnych úpravách na štartovacích a transportných cestách v časti chotára Pod Jamou a nad Červenou skalou pravidelne cez voľné dni absolvovali výcvik na klzákoch a vetroňoch. Tieto mali do vybudovania hangára pod Skálím v roku 1943, v terajšom priestore osievárne, uskladnené v dvoch súkromných domoch na povale, odkiaľ ich pravidelne po poskladaní transportovali ručne na dvojkoľosových podvozkoch do priestorov výcviku.

Hangár na uschovu vetroňov - r. 1943

Prvých nácvikov sa zúčastnilo až 150 mladých chlapcov, postupne sa ich počet zriedoval na 30-členný kolektív. Boli to chlapci, frekventanti BŠP a ABS. Štartovanie vetroňov sa zabezpečovalo gumovými lanami, fahanými ľudskou silou.

Táto činnosť mala i žiaľ tragické dôsledky, keď 23. septembra 1945, pádom tragicky zahynul nad Skálím Imro Horník. Činnosť plachtárov v chotári obec sa skončila v roku 1946, kedy bol zbúraný i hangár.

V priebehu druhej svetovej vojny zúčastnili sa naši občania ako vojaci i priamych bojov proti Sov. zväzu i na talianskom fronte vo vtedajšej rýchlej slovenskej divízii.

Koniec vojny zasiahol i našu obec prechodom frontu od juhovýchodu. Predtým boli v chotári obce, Kesiarky a Vinohrady vybudované zemné opevnenia nemeckou armádou.

Obec bola oslobodená dňa 03. apríla 1945 vo večerných hodinách armádou II. Ukrajinského frontu bývalého Sovietskeho zväzu a vojskami rumunskej armády. Tretí apríl 1945 – deň oslobodenia našej obce pripadol na utorok po Veľkonočnom pondelku. Prechod frontu si vyžiadala i jednu ľudskú obeť z radov občanov. Stal sa ňou Gejza Dubina, 14-ročný chlapec zásahom delostreleckého granátu. Došlo i k požiaru rodinného domu občana Petra Lojku.

V tejto časti publikácie je nutné uviesť, že občania rómskeho pôvodu sa v obci usadili koncom 19. storočia. V tomto období žije v obci jedna rodina.

Obec bola a aj sčasti je charakteru poľnohospodárskeho. Až do roku 1911 tu neboli žiadne pracovné príležitosti. Podľa Pamätnej knihy len malá časť občanov sa živila remeslami ako obuvníci, murári, stolári a košíkari.

V týchto obdobiach museli občania odchádzať do zamestnania na sezónne poľnohospodárske práce do Čiech, Rakúska, Nemecka, ale i do Ameriky, ich počet však nie je známy.

Okrem spomenutých zdrojov o vzniku a vývoji obce uvádzame údaje i z ďalších prameňov, napr. z publikácie Oldricha Krupicu, dlhoročného spolupracovníka Archeologického ústavu SAV a pracovníka Okresného vlastivedného múzea v Topoľčanoch.

Vo vydavateľstve Obzor v roku 1973 vyšla jeho publikácia „Pravek severného povodia rieky Nitry“. V tejto publikácii sú dokumentované archeologické výkopávky, ktoré sa v rokoch 1958–1960 uskutočnili v časti chotára Hradište a v jeho okolí. Sú to údaje, ktoré svedčia

o osídlení lokality obce už v mladšej dobe kamennej. Píše sa v nej o narušených hrobách, o sídliskách langyelskej kultúry s kalenovanou keramikou a zistených pamiatkach ľudu lužickej kultúry. Obec Malé Kršteňany sa spomína i ako Hallštatské sídlisko. Je tu vyobrazených šesť druhov latenských nálezov napr. rôzne nádoby a pracovné nástroje. Pod hradiskom bolo odkrytých niekoľko kultúrnych jám a obdĺžnikov chát s neskorolatskou a ručne vyrobenou dávkou keramikou, ktorá pochádza z prvého storočia pred našim letopočtom. Poniže hradiska bolo pohrebisko – urnové polia s popolom spaľených mŕtvych. Pri stavbe hospodárskych budov Poľnohospodárskeho družstva v časti Lazy v 50-tych rokoch minulého storočia sa zistilo aj slovanské pohrebisko. Autor opisuje i vznik púchovskej kultúry, ktorá sa tu udržiava až do 2. storočia pred našim letopočtom. Opevnené sídliská tejto kultúry sú na vysokých, ťažko prístupných miestach. Zdá sa, že slúžili domácomu ľudu v čase nebezpečenstva ako ochrana pred nepriateľom.

Z publikácie „Historicko vlastivedná monografia okresu Topoľčany“, vydanej vydavateľstvom Obzor v roku 1988, ako aj publikácie o Veľkých Uherciach, vydanej Vlastivedným múzeom Topoľčany, v roku 1980, ktorú zostavil rodák zo susednej obce Pažiť PhDr. Vlado Uhliar, sa dozvedáme, že v čase panstva Matúša Čáka Trenčianskeho, keď Bánovce nad Bebravou patrili pod jeho právomoc, pustošil tento asi v roku 1310, majetky nitrianskeho biskupstva. Pri pustošení prinútil obyvateľov Malých a Veľkých Kršteňan, aby si rozobrali svoje drevené domy a presťahovali sa s nimi na jeho územie do Bánoviec. Z Kršteňan bolo násilne vysťahovaných 50 rodín (asi 250 občanov). Po Čákovej smrti v roku 1321 sa Bánovce spolu s dedinami patriacimi hradu Uhrovec stali znovu majetkom kráľa.

V období tureckých vpádov obyvateľov slovenských dedín naplňali strachom výstražné listy od Turkov. Tito si od nich vymáhali poplatky a roboty. Takýto list napísal v roku 1663 richtárom Husejn aga s doslovným textom: „Vy menovaní krštenianski richtári, boženici a gazdovia, nakladám, aby ste nečakali hodiny ani dňa, ale hneď prišli, ak máte radi svoje životy, svoje hlavy, vy svine, lebo bude zle s vami pre vašu neposlušnosť. Ak uvidíte tento môj list, pridte kosť. Viac mojich listov nečakajte, zli svinskí ľudia. To vám tretí list píšem, oplani.“

Turci boli v roku 1683 pri Viedni porazení, Tekovská stolica, do ktorej vtedy naša obec patrila, v roku 1696 vykonala v dedinách prešetrovanie ich hospodárskeho stavu a pomerov poddaných. V Malých Kršteňanoch komisia zistila 25 domov, z toho 11 sedliackych. V dedine bolo päť želiarov, žil tu aj jeden slobodník, boli tu tiež farské a zemianske vinohrady, ale už niekoľko rokov neúrodné.

V daňovom – dikálnom súpise okresu Oslany z roku 1714, je za našu obec uvedený takýto stav zdanených poddaných a ich majetku:

- počet rodín	52
- voľy	30
- kone	4
- jalovina	3
- kravy	15
- ovce	33
- kozy	4
- svine	37
- jačmeň – meric	33
- vinohrad	41
- pálené	2
- daň: flerenov	32
- denárov	46

V roku 1718 je spísaných 17 štvrtí s viacerými užívateľmi, a to menovite:

Ján Hlaváč (richtár), Pavel Beduš, Marko Beduš, vdova po Jánovi Hromkovi, Marko Beduš, Štefan Oslanec, Ján Fabrian, Ján Šimonovič, Ondrej a Štefan Hlaváč, Marko Pauleje, Juraj Gašpar, Štefan Gašpar, Ignác Jurikovič, Ondrej Beduš, Ján Valašik, vdova po Jurajovi Pivarčim, želiar Ján Komačík, želiar Marko Prefo.

Z údajov tejto publikácie uvádzame, že v čase poddanstva, okrem iných poľnohospodárskych plodín, sa v našej obci pestovala kapusta a najmä cibula. Tieto produkty sa predávali na mestských trhoch.

Z ďalších zdrojov o histórii obce, uverejnených dňa 19. septembra 1971 v denníku Pravda sa dozvedáme, že 31. augusta 1271, teda pred 700 rokmi, podpísal uhorský kráľ Štefan V. listinu, ktorou potvrdzuje nitrianskemu biskupstvu mimo iných i vlastníctvo majetkov v Malých Kršteňanoch.

Túto časť publikácie o vzniku obce a jej vývoji do roku 1945 uzatvárame s upozornením, že čitateľ v nej nenájde všetky obdobia. Vyplyva to z toho, že v uvedených dokumentáciách, z ktorých sme údaje čerpali, niektoré obdobia nie sú opísané. Nechceli sme ich dopĺňať iba vlastnými úvahami, prípadne nepodloženými ústnymi podaniami.

V ďalších častiach tejto publikácie, ktoré sú usporiadané tematicky i časovo, sa možno niektoré údaje budú opakovať. Robíme tak preto, aby čitateľ mal ucelenejší prehľad o niektorých skutočnostiach v jednotlivých oblastiach života obyvateľov našej obce.

3. Symboly obce

Prv ako rozvediem údaje o spracovaní nových symbolov obce Heraldickou komisiou Slovenska z roku 1996, uvediem informácie o pečatiach obce Malé Kršteňany tak, ako boli uvedené v týždenníku Tempo Štátnym okresným archívom Topoľčany.

Mariánsky kult sa v západnej Európe rozšíril v 12. storočí a najmä v 13. stor. po križiackych výpravách. Zmienka o kostole v Malých Kršteňanoch, zasvätenom Narodeniu Panny Márie, pochádza z rokov 1332–1337. Tento gotický kostol bol v 18. storočí obnovený a v roku 1933 úplne prestavaný.

Obec patrila do Tekovskej župy a jej pečate našli pracovníčky Štátneho okresného archívu v Topoľčanoch vo fonde tejto župy iba v roku 1994. Pečatný obraz obidvoch objavených pečatí sa však nezhoduje so zasvätením miestneho kostola. Narodenie Panny Márie je spojené s jej matkou Annou a otcom Joschimom, v pečatiach je však zobrazená materská Panna Mária. Staršia pečať obce použitá s erbom na písomnostiach z roku 1779 a 1782 je vo svojom kruhospise datovaná vyhotovením typára roku 1636, čím sa zaraďuje k najstarším obecným pečatiam. Má priemer 30 mm a jej kruhospis znie: „Sigillu Nagy AT KIS KRSTYENENSE 1636“. Na písomnosti z roku 1782 je v kruhospise pečate názov obce zmenený na „KRSZTYENENSE“. Túto pečať nachádzame i na obecných písomnostiach odosielaných tekovskej župe obcou Veľké Kršteňany. Jej pôvod je ale v Malých Kršteňanoch, ktoré svojou polohou na križovatke ciest i ako centrum náboženského života (kostol vo Veľkých Kršteňanoch pochádza až z roku 1902) mali v regióne väčší význam. V pečatnom poli Panna Mária sedí na tróne s dieťaťom podľa byzantských vzorov. Zobrazená ako Kráľovná nebies má na sebe svoje obvyklé oblečenie (šaty a plášť), na hlave korunu, v pravej ruke drží žezlo, ľavou malého Ježiška. Celá je obklopená svätožiarou v oválnom tvare typickom pre cirkevné pečate. Keďže sa nezachovala farská pečať, môžeme len predpokladať, že vyzerala podobne. Druhá pečať z roku 1783 má ťažko čitateľný kruhospis.

Pečať obce Malé Kršteňany z roku 1779

V novembri roku 1996 spracovala Heraldická komisia Slovenska na požiadanie obecného zastupiteľstva Malé Kršteňany nové symboly obce. V dôvodovej správe uvádza niektoré údaje vzniku obce a používanej pečate obce.

Lokalita obce, tak ako je už uvedené, bola osídlená od mladšej doby kamennej. Prvá písomná zmienka z roku 1271 má spoločné pomenovanie s Veľkými Kršteňanmi pod názvom „UTRAQUE _ KERESSNIA“. V roku 1310 sa obec spomína ako kráľovský majetok. Od 14. storočia sa uvádza ako majetok patriaci hradu Veľké Uherce a tiež ako majetok Nitrianskeho biskupstva, ktoré vlastnilo obce až do 19. storočia.

Zo šľachtických vlastníkov časti obce sú známe rody: Ostrožie, Forgáč, Dóci a Šimoni.

V pečati obce je zobrazená korunovaná panna Mária so žezlom v ruke a s Ježiškom v náručí, je obkolesená plamennou svätožiarou. Ďalšie údaje sú totožné s údajmi cirkevnej a obecnej kroniky.

Erb, pečať a vlajka predstavujú trojicu základných symbolov obce. Na tvorbu každého sa vzťahujú osobitné heraldické pravidlá a zákonitosti.

V záujme zachovať čo najviac z historickej symboliky obce, je vyhotovený nový správny erb obce Malé Kršteňany.

Má túto podobu – v červenom štíte zo zlatého plamenného nimbu vyrastajúca strieborná, zlatovlasá korunovaná Panna Mária, v ľavici so zlatým ľaliovým žezlom. V zmysle heraldickej konvencie bude možno striebornú farbu podľa potreby zamieňať aj bielou, zlatú žltou.

- Vlajka obce Malé Kršteňany má štyri pozdĺžne pruhy – bielej, červenej, žltej a červenej farby. Pomer strán 2:3, ukončená tromi cipmi.
- Pečať obce je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a kruhopsom: OBEC MALÉ KRŠTEŇANY. Jej priemer je 35 mm.

Od spomenutých troch základných symbolov, ktoré sú jednotlivo uvedené i v tejto publikácii, možno odvodiť ďalšie. Sú to: zástava, krátka zástava, koruhva obce, znaková zástava a štandarda starostu obce.

Nové symboly obce vyhotovila Heraldická komisia Slovenska.

Vlajka obce

Erb obce

Pečať obce

4. Všeobecné údaje o obci

Rozloha obce, podnebie, názvy častí obce

Obec Malé Kršteňany sa rozprestiera na ploche 578 hektárov pôdy, z toho 293 ha poľnohospodárskej pôdy, 21 ha zastavanej plochy, zvyšok tvoria vodné a ostatné plochy. Chotár obce má pozdĺžny tvar v šírke približne 1 km a v dĺžke asi 6 km. Z juhovýchodnej strany prirodzenou hranicou obce je rieka Nitra. V tejto časti našimi susedmi sú obce: Malé Uherce, Pažiť a Oslany. V západnej časti je to mesto Partizánske, v severozápadnej obec Veľké Kršteňany a východnej obce Oslany, Bystričany – osada Chalmová.

Obec má v tomto období zastavanú časť v dĺžke viac ako 3 km. Siahla od terajšieho hospodárskeho dvora Poľnohospodárskeho družstva podielnikov až po Nemocnicu Partizánske, postavenú v katastrálnom území obce, ktorá sa nazýva Viesky.

Obec leží v nadmorskej výške 220 m nad morom, najvyššie položeným miestom je lokalita Veľký vrch, vysoký 456 m nad morom. Takmer polovicu plochy chotára obce tvorí majetok urbárikov. Jej výmera je 286 hektárov a 63 árov, z toho: 145 ha pasienkov, 139 ha lesnej pôdy, 1,20 ha lúk, 41 árov polí a 46 árov ciest. Pozemkové spoločenstvo urbárikov, taký je terajší správny názov tejto spoločnosti, vlastní majetok na 49 parcelách. Pred zoštátnením urbárskych majetkov v roku 1954 bol (tento) rozdelený na 27 a pol štvrtí, pričom na jednu štvrt bolo počítaných šesť kusov hovädzieho dobytku. V pozemkovej knihe sú podiely jednotlivých majiteľov urbárskeho majetku vyjadrené v 44 – tisícinách.

Jedna 44 – tisícina predstavuje 64 m² z celkovej plochy pôdy vlastníctva urbárikov. Činnosť urbárikov po roku 1954 zanikla, prinávrátením ich majetku bola v roku 1991 znovu obnovená. Pre hlbšie poznanie čitateľa, najmä urbárikov, uvedieme výmery niektorých lokalít. Napr. pasienok vo Veľkom vrchu (po Pírte a Smrieče) má výmeru 50 ha a 11 árov, Biela cesta od Mohelnice po Mikeje vrchy má 42 árov, hora Zábraše (aj Bukovinky a Mikeje vrchy) má 88 hektárov a 43 árov. Hora v Molovenci meria 16 ha a 29 árov a hora v Lučište je vo výmere 4 ha a 31 árov.

Celé katastrálne územie obce je rozdelené na približne 1. 700 parciel. Pre informáciu o rozlohe obce považujeme za potrebu pripomenúť, že

až do ukončenia II. svetovej vojny, existovali v chotári drevené signály, ktoré označovali niektoré kóty pre vojenské účely a v našom katastri boli postavené v lokalitách: Čertolie, Podvršie - Hroble, Lažteky - Lúky, Malý vrch, Veľký vrch a Hradište.

Až do roku 1971, kedy bola rieka Nitra zregulovaná, dochádzalo pri väčších zrážkach k rozsiahlym povodňam. Preto si vynútili jej úpravu. V časti chotára Paseky, kde určitý úsek nie je zregulovaný, k povodňam dochádza i naďalej.

Územie obce patrí do klimatickej oblasti miernych zemepisných šírok. Občasný príliv arktickej alebo tropickej vzduchovej vlny má za následok extrémne teploty vzduchu.

V zimnom období sa občas vyskytnú teploty pod mínus 20 stupňov Celzia, v letnom období najmä v mesiacoch jún až august vystupujú teploty až na plus 30 stupňov Celzia.

V kronike obce vedenej od roku 1963 sú podrobne uvádzané teploty v jednotlivých mesiacoch. Uvedieme Vám z týchto údajov niektoré extrémny:

V roku 1965 v jarom období bolo chladné počasie a daždivo, čo spôsobilo i časté záplavy. Pretrhnutá hrádza v Zemianskych Kostofanoch spôsobila záplavy pozdĺž celého vtedajšieho koryta rieky Nitry.

V nasledujúcom roku 19. augusta vo večerných hodinách dovtedy nepamätaná búrka so silným dažďom spôsobila v noci vystúpenie rieky Nitry z koryta, zaplavila časť chotára Lúky až po cestu vedúcu do Kameňolomu, ohrozila objekt vtedajšieho JRD, zaplavila futbalové ihrisko, bola prerušená autobusová i železničná doprava, voda sa preliala cez ochrannú hrádzu pri moste Šimonovany a zaplavila časť mesta Partizánske. V našej obci bola nariadená všeobecná pracovná povinnosť pre prípravu evakuáciu hospodárskych zvierat JRD, tovarov z predajne Jednota i spisov z budovy vtedajšieho MNV. V prevádzke Kameňolomu sa plnili vrecia s dolomitom pre posilnenie ochrany vodných hrádzi, k čomu bolo nasadených i 200 príslušníkov armády.

V roku 1967 dosiahli teploty v mesiaci júl až plus 36 stupňov Celzia. V roku 1971 napadlo 02. januára veľa snehu, v júni boli takmer denne prietže mračen, pričom 08. 06. silná búrka spôsobila záplavu dvorov občanom bývajúcich pri objektoch JRD a to z časti chotára Moravian dolina. Po týchto silných búrkach dochádza k náhlým ochladeniam. K pomerne silnej búrke došlo 26. decembra 1974.

21. marca 1976 bola teplota ráno mínus 10 stupňov Celzia a 11. mája 1978 mínus 2 stupne Celzia. Priam extrémne počasie bolo 01. januára 1979, keď ráno bola teplota plus 7 stupňov Celzia, večer ale mínus 15

stupňov Celzia. Táto prudká zmena značne ovplyvnila energetickú situáciu v celej republike, narušila chod celého národného hospodárstva.

Boli vynútené i zmeny v začiatkoch vyučovania na všetkých školách, ako aj úradoch a v administratívnej činnosti podnikov. V letnom období tohto roku došlo k zmene zrážok a prietrziam, čo v našej obci vyústilo do záplavy športového areálu až do 1 m výšky vody.

V rokoch 1981 až 1984 v letnom období vystupovali teploty na plus 32 až 34 stupňov Celzia a v zimnom období do mínus 21 stupňov Celzia. I v ďalších rokoch sa striedali vysoké teploty v lete so silnými mrazmi v zime. 21. januára 1987 bolo v noci mínus 26 stupňov Celzia, 18. januára 1995 mínus 17 °C, ale v júli 1991 až plus 36 °C; a dňa 27. a 28. augusta 1992 až plus 37 °C, pričom za dva dni poklesla teplota na plus 15 °C.

V roku 1995 11. júna silná búrka s dažďami zaplavila cesty celou šírkou od križovatky do Veľkých Krštenian i smerom na Nemocnicu, pričom záplavami pivníc, dvorov a záhrad vznikli značné škody občanom.

Rok 1999 bol mimoriadne extrémny na počasie. Vo februári bolo veľa snehu a veľmi chladno. 22. júna celonočný a celodenný dažď spôsobil zaplavenie ciest v susedných obciach, čím musela byť odklonená doprava z Partizánskeho cez našu obec.

11. augusta došlo k viditeľnému zatmeniu Slnka cez poludnie. Pri zatmení slnka došlo k ochladeniu o 7 °C a k zvláštnemu chovaniu zvierat, najmä psov.

22. decembra 1999 dosiahla denná teplota mínus 13 °C. Podobne chladno bolo cez deň i 24. 12. 2000, a to mínus 10 °C.

Za nepriaznivý z hľadiska počasia považujeme i rok 2001, keď veľmi chladné boli mesiace január a december. 24. decembra bola ráno teplota mínus 20 °C, cez deň mínus 10 °C, čo malo za následok zamrznutie rieky Nitry celou šírinou v časti chotára Paseky. V mesiaci júl roku 2001 až v 16. dňoch bol dažď, alebo búrka. Silný mráz bol i 04. januára 2002, a to mínus 18 °C a cez deň mínus 10 °C. Tento deň bol najchladnejším dňom roka.

Rok 2003 sa vyznačoval suchým počasím, keď od februára so septembra sme nezaznamenali žiadne zrážky. 14. augusta dosiahla teplota plus 36 °C.

Prevládajú severozápadné až západné vetry. Podľa doteraz uvedených údajov o podnebí je badať určitý posun začiatkov jari, a tým teplejších dní jarneho obdobia a predĺženie krajšieho a teplejšieho počasia v mesiacoch október a november.

Časti obce a chotára majú rôzne pomenovania. V intraviláne obce, ktorá nemá pomenovanú hlavnú ulicu, ani námestia, sú to názvy:

Kesiarky, Stromky, Boky, Kostolné, Paseky, Dvorište, Chripky, Humience, Sihote a Pod bokom. Ďalšie časti chotára majú tieto názvy:

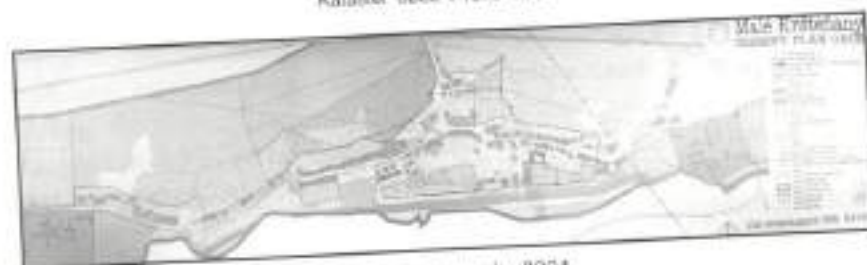
Vinohrad, Viesky, Čertolie, Dolná a Horná paseka, Lúka, Hôrka, Zaháj, Štepič, Somarice, Lúčište, Staré vinohrady, Podvršie, Hroble, Morovian dolina, Pírte, Smrieče, Laz, Lúky, Lažteky, Lúčky, Starý potok, Sihôľky, Hradište, Predná Šlamrovica, Ustranica, Sakmár, Mohelnica, Zadná Šlamrovica, Červená skala, Skálie, Kotkodák, Dolné stanovisko, Horné stanovisko, Kolieska dolinka, Zámok, Chotárna dolinka, Zábrašie, Malé Ihlište, Veľké Ihlište, Mikeje vrchy, Biela cesta, Veľká skala, Veľká Hradenica, Malá Hradenica, Jama, Veľký vrch, Malý vrch, Skalky, Predná Bukovinka, Zadná Bukovinka, Ťažké prieložky, Žriedlo, Sekaninky, Molovenec, Mihuleje zem, Ferikeje zem, Solos, Bôčik, Chmelnica, Predvrátie, Brezovice.

V katastri obce evidujeme 3 studničky, a to v Morovian doline, ktorá slúži i pre časť obyvateľov, bývajúcich v hornej časti obce ako úžitková voda. Ďalej je to studnička v časti chotára Sakmár a studnička v Molovenci, ktorá je čiastočne vybudovaná. V niektorých ročných obdobiach sa otvárajú stoky v časti nad cintorinom a na Kesiarkach.

Mnohé z týchto častí chotára zanikli už spomínaným rozširovaním priestorov pre ťažbu dolomitu a tiež vybudovanou reguláciou rieky Nitry.

Kataster obce v roku 1993

Kataster obce v roku 2004

Rastlinstvo a živočíšstvo

Zloženie pôdy je prevažne vápencové, čo má vplyv na jej úrodnosť. Dá sa však dopestovať rôzne plodiny, ako i obilniny – pšenica, jačmeň, raž, ovos, repka olejná, kukurica, zemiaky, strukoviny, z objemových krmovín ďateľina a rôzne druhy zeleniny.

Z ovocných plodín sa dári čerešňiam, jabloniam, hruškám, broskyniam, marhuliám, orechom, višňiam a čiastočne i slivkám.

V lesných porastoch sa viac dári listnatým stromom. Sú to: dub, hrab, cer, osika, lieska, divá čerešňa, z ihličnatých: borovica, smrek a čierny bôr.

Z ďalších stromov treba spomenúť lipu, brezu, olivu a rôzne druhy okrasných krikov.

V dôsledku značného znečisťovania ovzdušia, pomaly odumierajú ovocné stromy ako sú: broskyne, marhule, hrušky a značne napadnuté slivky bystrické. Znečisťovanie ovzdušia spôsobujú rozprašovanie dolomitu z miestneho kameňolomu, no najmä rozprašovanie popoľčeka z neďalekej Elektrárne Zemianske Kostofany, ako i zvýšené prelety lietadiel na letisko Sliač.

Pokiaľ ide o živočíšstvo, z domácich zvierat prevláda hydina, ako sú: sliepky, kačice, morky, ale aj husi, ďalej ošípané, ovce a kozy. Znovu je rozšírený chov domácich psov a mačiek. Do roku 1958 boli ako ťažné zvieratá používané chovné kone.

Z lesnej zveri sa v katastri obce vyskytuje jeleň, srna, diviak, muflón, liška, zajac, kuna, jazvec, z vtáctva je to sýkorka, drozd, lastovička, vrabec, straka, škvrňák, slávik, ďateľ, stehlík, vrana, havran, výr, bažant, jarabica, prepelica, jastrab, holub poľný i domáci, hrdlička, netopier, sova a ďalšie vtáctvo. Z posledného menovaného vtáka sova je odvodená i prezývka občanov – Soviari.

Územno – správne začlenenie obce

V súčasnom období patrí obec od roku 1996 do okresu Partizánske. Podľa cirkevnej kroniky, údajov Štátneho archívu Topoľčany, ako i ďalších publikácií v dávnejšej dobe patrila do Tekovskej župy. Táto mala sídlo v Starom Tekove, neskôr v Zlatých Moravciach. Okresné sídlo bolo v Oslanoch. V rokoch 1851 – 1860, podľa publikácie Oslany z roku 2004, bol osliansky okres administratívne zaradený do Dolnonitrianskej župy.

V tomto čase boli Oslany i sídlom Okresného súdu. Po skončení Bachovej éry sa okres vrátil do Tekovskej župy, v ktorej zotrval do roku 1922. Od roku 1878 sa súdne kompetencie presunuli do Zlatých Moraviec, kam patrila i naša obec. V roku 1886 boli Oslany zbavené štatútu okresného mesta a zaradené boli medzi obce. Ostali však sídlom slúžneho s obvodným notárskym úradom.

Tieto údaje uvádzame z tých dôvodov, že uvedenými zmenami prešla vždy i naša obec.

Od roku 1922 až do roku 1949 bola obec zaradená do okresu Topoľčany. V rokoch 1949–1960 sme patrili so okresu Partizánske a Nitrianskeho kraja. V rokoch 1951–1974 bol v našej obci vytvorený matričný obvod, do ktorého patrili okrem našej obce i Veľké Kršteňany a Pažiť.

Od 01. júla 1960, kedy došlo k územnej reorganizácii, patrila naša obec opäť do okresu Topoľčany a Západoslovenského kraja. Naším susedom v administratívnom členení bol okres Prievidza a Stredoslovenský kraj. K ďalšiemu územno - správne členeniu Slovenskej republiky došlo v roku 1996.

Ako je už v úvode tejto časti uvedené, obec znovu patrí do novovytvoreného okresu Partizánske a Trenčianskeho kraja. V rámci Slovenska sa vytvorilo v roku 1996 osem krajov. Od roku 2004, kedy boli všetky Okresné úrady na Slovensku zrušené, vytvorili sa špecializované Obvodné úrady a Detašované pracoviská, na ktorých si môžu občania vybavovať svoje záležitosti. Pôsobnosť okresu a jeho územná celistvosť zostala zachovaná. K 31. decembru 2004 sa ruší Okresný súd Partizánske a jeho pôsobnosť prechádza na Okresný súd Topoľčany.

Komunikačne je obec napojená na cestnú sieť autobusovými spojami z troch smerov: cez obec Pažiť, cez obec Veľké Kršteňany a cez obec smerom vedľa Nemocnice priamo do Partizánskeho.

Železničnou stanicou pre obec je stanica Veľké Uhroce, ktorá je vzdialená 2 km. Železničná trať do roku 1896 bola vybudovaná len po Veľké Bielice. Od roku 1896 bola predĺžená železničná trať do Prievidze ako lokálna trať, od roku 1913 ako štátna.

Poštovú službu zabezpečuje Poštový úrad Partizánske 3 (bývalé Šimonovany). Do roku 1947 nemala obec žiadne telefonické spojenie.

Prvý telefón bol v obci zavedený do Obecného úradu v roku 1947. V súčasnom období je v obci viac ako 100 účastníkov pevných

telefónnych liniek, z toho viac ako 90 súkromných bytov. Počet mobilných telefónov je neznámy. Telefónne spojenie na pevných linkách je plnoautomatizované a z obce je možné volať priamo takmer do všetkých štátov sveta.

Obyvateľstvo, sčítanie ľudu, domov a bytov

V tejto časti publikácie podrobnejšie rozviem pohyb obyvateľstva v našej obci už od roku 1601. Vedie nás k tomu skutočnosť, že v dostupnej literatúre, cirkevnej kronike a najmä obecných kronikách, máme dostatok presných údajov o pohybe obyvateľstva v obci.

V roku 1601 mala obec 305 obyvateľov, v roku 1713 to bolo 151 obyvateľov a v roku 1780, 277 obyvateľov.

V roku 1784-1785 za cisára Jozefa II. bolo vykonané prvé sčítanie obyvateľstva, žiaľ, súpis sčítania sa nezachoval. Z ďalších údajov uvádzame v roku 1828 305 obyvateľov, v roku 1842 to bolo 291 obyvateľov a v roku 1877 296 obyvateľov. V Pamätnej knihe obce z roku 1930 sa uvádza, že vtedy žilo v obci asi 500 obyvateľov.

Od roku 1961, kedy sa uskutočnilo sčítanie ľudu, domov a bytov a toto sa pravidelne opakuje v desaťročných intervaloch, uvádzame tieto údaje:

K 01. marcu 1961 mala obec 497 obyvateľov, z toho 249 žien a 248 mužov. V obci bolo 122 domov, z toho 70 bytov jednoizbových, 45 dvojizbových a 4 trojizbové.

K 01. decembru 1970 sme mali 470 obyvateľov, z toho 238 žien a 232 mužov. Pri sčítaní bolo 147 rodinných domov, z toho 65 postavených po roku 1946, 28 trojizbových, 10 štvor a viacizbových, 41 s kúpeľňou, 18 s ústredným kúrením, 112 domov zapojených na verejný vodovod. 7 občanov vlastnilo osobné autá, 26 občanov trvale pracovalo na JRD a 156 občanov chodilo za prácou mimo obec.

01. novembra 1980 mala obec 503 občanov, z toho 241 mužov a 262 žien. Z tohto počtu bolo 94 občanov vo veku nad 60 rokov, 133 občanov od 35 – 60 rokov, 124 vo veku od 20 – 35 rokov, 42 vo veku od 15 – 20 rokov, 62 od 6 – 15 rokov a 48 do 6 rokov veku.

Z celkového počtu obyvateľov bolo 252 ekonomicky činných, v obci pracovalo 46 občanov. 500 obyvateľov bolo národnosti slovenskej, 2 českej a 1 poľskej národnosti. V obci bolo 150 domov, 155 bytov a 40 občanov vlastnilo osobné autá.

Ďalšie sčítanie sa vykonalo 03. marca 1991. Vtedy mala obec 465 občanov, z toho 221 mužov a 244 žien. Ekonomicky činných občanov bolo 202, mimo obce pracovalo 160 občanov. Obec mala 110 občanov do 15 roku veku, 254 od 16 – 55 ročných a 101 nad 56 rokov. 463 bolo slovenskej národnosti, 1 českej a 1 ukrajinskej národnosti. Obec mala 154 domov, z toho 124 trvale užívaných, 159 bytov s obytnou plochou 7.230 m², 232 miestností v bytoch s tromi a viacej izbami. Bolo evidovaných 47 osobných automobilov, v 100 bytoch bolo zavedené ústredné kúrenie a 19 občanov súkromne podnikalo, najmä v obchodnej činnosti.

Uvádžam počet obyvateľov k 31. decembru 1995, kedy nešlo o sčítanie ľudu, ale počet obyvateľov narástol na 517. Tento nárast bol spôsobený tým, že zamestnanci Nemocnice, bývajúci v bytovke a na slobodárni, boli prihlásení k trvalému pobytu do našej obce z dôvodu, že celý areál Nemocnice patrí do katastrálneho územia našej obce.

Posledné sčítanie ľudu, domov a bytov sa vykonalo 25. a 26. decembra 2001. K tomuto termínu bol počet obyvateľov v našej obci nasledovný: 502 obyvateľov, z toho 252 žien a 250 mužov. V obci bolo 170 obývaných domov, v nich 195 bytov. 132 domov má zavedený vodovod, 116 plyn, 103 domov má ústredné kúrenie, 123 bytov je s kúpeľňou. Občania vlastnia 94 farebných televízorov, 31 mobilných telefónov, 14 osôb k tomuto termínu vlastnilo osobný počítač, 91 občanov si nahlásilo vlastníctvo osobného automobilu.

Pri sčítaní ľudu, domov a bytov k 26. decembru 2001 sa z 532 občanov prihlásilo k rímskokatolíckemu náboženstvu 395 občanov, čo je 74,2 % z celkového počtu občanov, 46 občanov bolo evidovaných bez náboženského vyznania, čo je 8,6 % z počtu občanov, 91 občanov, teda 17,1 % sa neprihlásilo k žiadnemu náboženskému vyznaniu. Pre porovnanie uvádzame, že za celé Slovensko sa pri tomto sčítaní prihlásilo k rímskokatolíckemu vyznaniu 84,1 % občanov.

Pre úplnosť tejto časti publikácie uvediem ďalšie údaje o pohybe obyvateľstva.

K 31. decembru 2003 mala obec 524 obyvateľov, z toho 255 žien a 269 mužov.

Vekové zloženie obyvateľstva k tomuto dátumu, teda k 31. decembru 2003 bolo nasledovné:

Veková kategória:	celkom:	muži:	ženy:
0 až 7 rokov	31	15	16
7 až 15 rokov	64	37	27
15 až 20 rokov	29	15	14
20 až 30 rokov	91	49	42
30 až 55 rokov	187	87	100
55 až 99 rokov	122	53	69
60 až 80 ročných	79	30	49
80 až 90 ročných	15	7	8
nad 90 rokov	1	/	1

V obci je celkom 35 vdovíc, 6 vdovcov a 8 rozvedených manželstiev.

Najstaršou občiankou v obci bola vdova Paulína Kráľová, ktorá sa v mesiaci marci 2004 dožila 92 rokov. Zomrela v čase písania tejto publikácie. Teraz je najstarším občanom 90. ročný Ján Kopál.

Vysokoškolské vzdelanie má celkom 33 občanov, z toho 19 mužov a 14 žien.

V areáli Nemocnice, ktorá ako je už spomenuté, je postavená v katastri našej obce v časti chotára Viesky, býva celkom 51 občanov prihlásených k trvalému pobytu v našej obci, z toho v bytovke býva 19 občanov a v slobodárni 32 občanov.

Z údajov, ktoré máme k dispozícii z evidencie Obecného úradu, z kroniky obce i z Pamätných kníh, uvedieme i niektoré ďalšie skutočnosti o pohybe obyvateľstva.

V rokoch, keď v obci bol zriadený matričný obvod, boli v niektorých obdobiach uzatvorené napr. nasledovné manželstvá:

v roku 1961 – 9 manželstiev
v roku 1965 – 10 manželstiev
v roku 1966 – 10 manželstiev
v roku 1969 – 15 manželstiev
v roku 1970 – 4 manželstvá.

V obecných kronikách od roku 1963 až po súčasnosť – poznáme počty narodených a zomrelých občanov za každý rok. Keďže ide o rozsiahle počty čísel, uvádzame len niektoré roky.

Obdobie:	počet narodených:	počet zomrelých:
1963	10	1
1967	8	1
1973	12	2
1979	8	6
1984	3	5
1990	11	8
1995	10	3
1999	7	5
2002	3	4
2004	4	4

Vykonalí sme súhrn narodených a zomrelých za roky 1963–2003. Za toto obdobie do obce pribudlo narodením 263 detí, čo je ročný priemer 6,4; zomrelo 201 občanov, čo je ročný priemer 4,9.

Poznáme i údaje o počte narodených v 20 – tých rokoch minulého storočia, i v niektorých ďalších rokoch. Silná populácia po I. svetovej vojne bola v rokoch 1922, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1931, 1934, 1935, 1940 i v ďalších rokoch. Napr. v roku 1928 sa v našej obci narodilo celkom 21 detí, z ktorých dnes už 76-ročných ešte žije 9.

Zo zoznamu občanov, ktoré sme mali k dispozícii od Obecného úradu, uvádzame i niektoré údaje o priezviskách v určitých časových obdobiach, ktoré prevládali a vyskytujú sa v obci dlhodobejšie.

V roku 1945 žili v našej obci občania s týmito priezviskami: Adamus, Baláška, Bock, Belica, Bilčík, Dávid, Dobiáš, Dudová, Dubina, Dražovský, Ďuriš, Gašparovič, Hlaváč, Hrčka, Hipký, Ištván, Jakubeje, Ježo, Kalina, Kardoš, Kárnik, Kováčik, Kaločaj, Kopál, Král, Krcho, Lojko, Marko, Opálený, Obert, Paniak, Paulík, Riziky, Santoris, Staňo, Straka, Sziládi, Šaray, Švercel, Toma, Urik a Vrbovský. Spolu to bolo 41 priezvisk, najpočetnejšie boli mená: Kopál, Riziky a Dubina.

Od roku 1945 do dnešného dňa zanikli priezviská: Bock, Duda, Ďuriš, Dražovský, Belica, Kárnik, Lojko, Opálený, Hrčka, Kaločaj, Jakubeje, Kalina, Vrbovský a Toma. Z početného rodu Gašparovič, žije v obci len jeden občan.

V súčasnosti je v obci celkom 119 rôznych priezvisk. Najpočetnejšie priezviská občanov ku koncu roka 2003 boli: Kopál-41 občanov, Riziky-36, Baláška-15, Marko-14, Urik-13, Adamus-12, Dubina-11 a Staňo-10 občanov.

I v našej obci majú občania rôzne druhé mená a prezývky. Sú to: Matušeje, Popcheseje, Šipovských, Farských, Podrichtáreje, Gazdeje, Kralineje, Kutleje, Bažazúr, Minareje, Suchý, Mihuleje, Šimuneje, Drgoneje, Zemeneje, Baranec, Eliašeje, Smrtka, Ignáckeje, Prezes, Slezinger, Basisteje, Kiko, Savko, Augustineje, Majerských, Slošiareje, Šustreje, Kostíkeje, Urbaneje, Amerikáneje, Gašpareje, Sisol, Dvorských, Dobišeje, Chripovských, Urbaneje, Smolár a Kozaje.

Posledné prečísľovanie domov sa uskutočnilo 01. apríla 1979. Bolo evidovaných 185 domov vrátane rozostavaných a určených na asanáciu. V našej obci v tom čase každý dom obdržal domové číslo – označené na bielom podklade s čiernym rámom a evidenčným číslom s bielym podkladom a modrým rámom, určené pre garáž a hospodárske budovy. Čísľovanie s červeným rámom – orientačné čísla neboli občanom vydané.

Školstvo, kultúra, tradície a zvyklosti občanov

V predchádzajúcich častiach je uvedený údaj o existencii školy už v roku 1771. Táto bola až do roku 1904 spoločná i pre Veľké Kršteňany ako rímskokatolícka škola.

Zostáttnená bola v roku 1947, pre nevyhovujúce podmienky bola v roku 1963 zrušená. Po jej zrušení sa vyučovalo pre ročníky 1 až 3 v budove vtedajšieho Miestneho národného výboru. Až do roku 1939 bola škola ako dvojtriedna pre ročníky 1 až 8. V roku 1939 začali žiaci 6. ročníka navštevovať Štátnu meštiansku školu vo Veľkých Uherciach.

Po premiestnení školy do budovy terajšieho obecného úradu ju navštevovali iba žiaci 1. a 3. ročníka, 4. a 5. ročník navštevoval školu v susednej obci Pažiť, ďalšie ročníky chodili už do Základnej školy vo Veľkých Uherciach. Stará škola v obci bola zbúraná v roku 1972. Na jej mieste sa teraz nachádza obecný park. Škola v obci zanikla v roku 1976. Od tejto doby navštevujú žiaci základnú školu v Partizánskom a deti predškolského veku materskú školu v obci Pažiť. Po skončení základnej školy, majú možnosť žiaci navštevovať rôzne typy stredných škôl v meste Partizánske a iných mestách a podobná možnosť je i v štúdiu na vysokých školách.

Od začiatku poznania existencie školy v našej obci až do jej zrušenia vystriedali sa pri vyučovaní detí v časovom poradí tieto učitelia:

1771	- Jozef Hlaváč
1903	- Ján Gubriansky
1904–1923	- Ján Šoher
	- Ján Maxian
1924–1952	- Juraj Volko
1933–1940	- Viera Rizíkyová
1952–1976	- Pavel Belán
	- Anna Šinská
	- Mária Korcová
	- Zuzana Teleková
	- Emilia Neradová
	- Mária Vanková
	- Mária Thotová
	- Štefan Šinský
	- Pavel Vlasák

O kultúrnej činnosti v obci uvádzam údaje o založení hudobného spolku v roku 1908 a o účinkovaní ochotníkov, vtedajších študentov pri nacvičovaní prvého divadelného predstavenia v roku 1921. I v ďalších obdobiach, najmä vplyvom vtedajších učiteľov a inteligencie obce, boli a sú organizované rôzne kultúrne podujatia k rôznym výročiam a slávnostným príležitostiam. Postupne, najmä po vytváraní materiálových a priestorových podmienok, sa kultúrny život rozrastal. Pribudli rôzne kultúrne súbory, hudobné telesá i folklórne vystúpenia miestneho súboru Karičky, neskôr Soviarik, ktorého činnosť pretrváva dodnes.

Divadelní ochotníci v 60. – tých rokoch

Výber divadelných hier miestnych ochotníkov sa zameriaval a čerpal najmä z diel slovenských autorov. Bolo zvykom, že pri divadelných predstaveniach počas prestávky účinkovala miestna hudobná kapela a po skončení predstavenia bola spravidla organizovaná tanečná zábava. Pre dnešné generácie sa bude zdať neuveriteľné, že až do čias čiastočného vybavenia bývalej sály vtedajšej Osvetovej izby, ktorá bola v súkromnom dome nášho občana, pri divadelných predstaveniach, ktoré sa konali v miestnej ľudovej škole, stoličky museli byť požičané od občanov z ich súkromných domov.

Z divadelných hier, nacvičených vtedajšími učiteľmi a študentmi spomenieme detské predstavenia z 30. rokov minulého storočia ako boli: Hlúpy Jano v zakliatom zámku, Jánošík, atď.

Ďalej to boli divadelné hry dospelých: Kamenný chodník, Ženský zákon, Inkognito, Zem, a mimoriadne úspešná hra Radúz a Mahuliena, nacvičená vtedajším organistom Štefanom Hlaváčom.

Po vybudovaní kultúrneho domu boli odohraté ďalšie divadelné hry, najmä v 90. – tých rokoch minulého storočia, ktoré nacvičoval vtedajší duchovný, vdp. dekan Juraj Blaško.

Boli to hry s náboženskou tematikou, ako napr.: Ježiško v záveji, kultúrne pásmo s cirkevnou mládežou, s ktorými úspešne vystupovali naši divadelníci i v okolitých obciach.

Z miestnych hudobných súborov spomeniem dychovú hudbu, ktorá v 20. – tých až 40. – tých rokoch minulého storočia účinkovala pri svadbách, zábavách, pohreboch ale i v kostole pri náboženských obradoch. Po druhej svetovej vojne to bola ľudová kapela, na čele ktorej stál občan Peter Hlaváč s prezývkou Mihaľ a neskôr hudobný súbor, ktorý viedol ešte žijúci občan Marek Kopál.

Keď hodnotíme činnosť ľudovej tvorivosti, nesmieme zabudnúť na folklórny súbor Karičky, ktorý účinkoval pri rôznych príležitostiach i v okresných súťažiach a ktorý po určitej, krátkej časovej odmlke pod novým názvom Soviarik vystupuje pri rôznych slávnostných príležitostiach, nielen v obci, ale i v iných obciach a mestách.

Ku kultúrnemu vyžitiu občanov patrili i rôzne tanečné zábavy, v dnešnom období diskotéky, ale aj vystúpenia rôznych súborov z iných obcí, najmä dychových hudieb z príležitosti konania Mierových slávností a Letných slávností. Tieto sa uskutočňovali spravidla v letných obdobiach a v prírode a to najmä za budovou Jednoty, dnes priestorom nazývaným Pod gaštanmi.

Ku kultúre občanov patri i pravidelné stretávanie dôchodcov v rámci osláv Mesiaca úcty k starším, ktoré sa koná vždy v mesiaci októbri a na ktorom vystupujú okrem miestnych súborov i rôzne profesionálne telesá i jednotlivci.

Pravidelným kultúrnym podujatím býva sadenie mája pri budove kultúrneho domu, oslavy Dňa detí, Dňa matiek i príchod Mikuláša.

V 70 - tých až 80 - tých rokoch vždy na Nový rok prišli pozdraviť našich družstevníkov hudobníci – dychová kapela z Veľkých Uheriec.

V určitých obdobiach bývalo zvykom pozdraviť jubilujúcich občanov cestou miestneho rozhlasu, ale i prijatím ku gratulácii priamo na Obecnom úrade.

V 30 – tých až 40 – tých rokoch 20. storočia zaužívaným zvykom, ktorým žila takmer celá dedina boli fašiangové slávnosti. V pondelok vtedajšia dychová hudba spolu s mládežami navštívila takmer každú domácnosť, zahrala pred domom, alebo vo dvore pesničky, pri ktorých nechýbal tanec mládež s gazdinou a jej dievkami. Odmenou bola slanina nastoknutá na ražeň a samozrejme nechýbalo ani počastovanie pálenkou. Večer sa išlo tancovať do krčmy a na budúci deň sa pokračovalo. Večer bola znova zábava, končiacia o polnoci pochovávaním basy.

K zvyšovaniu kultúry a vzdelania občanov prispieva i možnosť vyžitia človeka čítaním kníh. K tomuto účelu slúži Miestna ľudová knižnica. Založená bola v 30 – tých rokoch minulého storočia. V nej sa s menšími prestávkami uskutočňuje pravidelné vypožičiavanie kníh i dnes. Knižnica je umiestnená v budove Kultúrneho domu. V tomto období obsahuje vyše 2. 700 kníh s rôznou tematikou, pričom najviac čitateľov je z radov mládeže. V tejto časti publikácie informujeme, že v obci evidujeme i chránené kultúrne pamiatky. K nim patria: rímskokatolícky kostol, fara, kaplnka na hornom konci obce, socha Božského Srdca Spasiteľa, socha Svätého Jána a viac ako dvestoročná lipa pri kaplnke na hornom konci obce. V obci sa nachádzajú i tri križe – pri kostole, na cintoríne a v časti chotára Moravian dolina.

K tradícii obce patrí vešanie Moreny. Toto sa koná vždy na Kvetnú nedeľu, keď mládež prejde obcou, v poslednom období za účasti folklórneho súboru „Soviark“ a po pekných spevoch a zapálením Moreny, ktorú hodia do rieky Nítry.

Súbor Karičky

Ešte v 50 – tých rokoch minulého storočia musel ženich pred vchodom do kostola si vykúpiť nevestu od miestnych mládežcov.

Na Štedrý deň, večer, chodili najmä mladí ľudia vinšovať šťastné vianočné sviatky pod obloky svojich známych, keď po zaspievaní vianočnej piesne popriali príjemné prežitie vianočných sviatkov.

Čiastočne sa zachováva veľkonočná oblievačka. Takmer zanikli zvyklosti párania peria spojené so spevmi a návštevami mládežcov. Žiaľ, pekné a tradičné zvyky pomaly ustupujú do zabudnutia.

Strek škola z juhovýchodnej časti

Žiaci ZŠ s riaditeľom školy Štefanom Štriekym

Športová činnosť

Organizovaná športová činnosť v obci sa datuje od roku 1951, kedy bola založená Telovýchovná jednota Sokol Malé Kršteňany. V prípravnom výbore pre založenie telovýchovnej jednoty pracovali:

Dubina Cyril
Gašparovič Peter
Santoris Ján
Paniak Rudolf

Prvým predsedom na ustanovujúcej schôdzi sa stal Ján Santoris a táto sa konala v jarňách mesiacoch v roku 1952.

V tomto roku bol prihlásený do okresnej súťaže futbalový oddiel, ktorý na jeseň roku 1952 odohral prvý futbalový zápas na domácom ihrisku proti TJ Sokol Čereňany, ktorý sa skončil prehrou našich hráčov v pomere 2:3.

Z našich futbalistov, ktorí v tomto zápase nastúpili, spomeniem mená: Baray Anton, Dubina Cyril, Paniak Rudolf, Gašparovič Peter, Opálený Julius, Santoris Ján, Kopál Ján, Kopál Štefan, Paniak František.

Členská základňa bola v tomto čase veľmi nízka, čím vznikali problémy materiálového zabezpečenia futbalového oddielu. Futbal sa

hrával v provizórnych priestoroch vtedajšieho futbalového areálu, v časti obce Sihote. Postupne dochádzalo k jeho modernizácii a rozširovaniu. Z ďalších športov pribúda turistika, volejbal, stolný tenis. I názov TJ sa mení, v roku 1962 na Slovan, v roku 1972 na ZKS – Západoslovenské kameňolomy a štrkopiesky a v roku 1998 na OFK – Obecný futbalový klub.

Futbalovému oddielu sa darí so striedavými úspechmi a je zaradený do okresnej súťaže.

V rokoch 1967 – 1971 dochádza k prerušeniu činnosti futbalového oddielu v dôsledku regulácie rieky Nitry. Po skončení regulácie dochádza v telovýchovnej jednote k významnej zmene. Bol vybudovaný športový areál so športovými kabinami, miestnym rozhlasom, ohradou areálu, volejbalovým ihriskom a detským ihriskom. Okrem majstrovských futbalových zápasov sú organizované i rôzne futbalové súťaže. Je to najmä turnaj o pohár vtedajšieho predsedu MNV, ktorý sa konal v rokoch 1977 až 1989 v 12-tich ročníkoch a zúčastňovali sa ho futbalové družstvá z okolitých obcí. V roku 2003 a 2004 sa uskutočnili už dva ročníky turnaja o pohár starostu obce. Futbalový oddiel sa zúčastňuje takýchto podujatí i v iných obciach.

Takto sme začínali – r. 1953

r. 1973

Okrem toho sa každoročne od roku 1976 zúčastňuje futbalový oddiel turnajov o pohár predsedu JRD a neskôr riaditeľa PDP – Poľnohospodárskeho družstva podielnikov Veľké Uherce, kde je sídlo družstva, ktoré bolo v tomto roku zlúčené z obcí Veľké Uherce, Kolačno, Malé Uherce, Pažiť a Malé Kršteňany. Striedavo každé štyri roky sa turnaj koná v inej obci, v našej obci to bolo prvýkrát v roku 1993.

Ďalej treba spomenúť, že okrem uvedených turnajov a súťaží boli odohraté mnohé priateľské a prípravné stretnutia. V roku 1976 z príležitosti 25. výročia založenia TJ, odohrali naši futbalisti priateľský futbalový zápas na domacom ihrisku s vtedajším divíznym klubom TS Topoľčany, ktorému podľahli 3:5. 02. júla 1977 bol na domacom ihrisku odohraný priateľský

medzinárodný zápas s patronátnym klubom ZKS – Békéská Čaba z Maďarska, v ktorom naši futbalisti zvíťazili v pomere 4:1.

Futbalové turnaje sa tešia veľkej obľube priaznivcov futbalu. V posledných rokoch býva návštevnosť týchto podujatí vyššia, ako je celkový počet obyvateľov. Je to výsledok vysokej organizátorskej schopnosti funkcionárov telovýchovnej jednoty.

Okrem družstva dospelých, od roku 1998 je pravidelne zaradené do žiackych a mládežníckych súťaží i žiacke družstvo v súťažiach žiaci – prípravka.

Pripomínam ešte, že z radov našich občanov hrajú niektorí futbalisti i vo vyšších triedach v okolitých obciach a mestách, a to najmä vo IV. lige. Nechýbajú ani futbaloví rozhodcovia z radov občanov i keď v nižších futbalových súťažiach.

Nielen futbalom žije naša športová verejnosť. V rokoch 70 – tých minulého storočia to boli behy oslobodenia obce.

V roku 1975 bol založený turistický oddiel, ktorý sa postupne rozrastal až na 37 členov. Jeho aktivity boli najmä v poznávaní krás okolia ale aj Slovenska. Boli to najmä výstupy na Vtáčnik, Rematu, Sitno, Rysy, Vrátna dolina i Kriváň. Na chválu turistického oddielu treba povedať, že po svojom založení vykonal dôstojnú úpravu studničky v časti chotára Molovenca. Našich športovcov treba pochváliť i za dôstojnú starostlivosť o futbalový trávnik, ktorý nám závidia i telovýchovné jednoty vo väčších obciach a mestách. Veľká pozornosť TJ patrí i rozširovaniu detského ihriska, ktorý je takmer každoročne modernizované a rozširované.

V závere tejto časti o športovej činnosti považujem za potrebné pripomenúť, že okrem uvedených športových činností aktívne pracujú a pracovali v iných odvetviach športu naše občianky. V rokoch 2003 a 2004 dve naše občianky, žiačky ZŠ Partizánske boli ako hráčky TJ Šľavia Partizánske – hádzanársky oddiel majsterkami Slovenska mladších žiačok v hádzanej žien.

Žiaľ už nežijúca občianka našej obce bola v roku 1995 akademickou majsterkou sveta v hádzanej. V týchto rokoch bola i členkou reprezentačného družstva ČSSR junioriek do 20 rokov.

Okrem športovej činnosti organizuje TJ každoročne začiatkom februára reprezentačný ples športovcov v Kultúrnom dome.

Túto kapitolu činnosti našich občanov môžeme teda hodnotiť uspokojivo s tým, že vytvorené podmienky dávajú možnosti športového vývoja i ďalším občanom, najmä mládeži.

Kroniky obce, pamätné knihy

V tejto časti publikácie stručne opíšem obsahovú náplň obecných kroník a pamätných kníh. Už v predchádzajúcich častiach je uvedené, že prvou písomnou zmienkou o existencii obce na úrovni vtedajších orgánov samosprávy obce je Pamätná kniha obce Malé Kršteňany, považovaná za kroniku obce, ktorá pri jej založení obsahovala 198 strán, žiaľ zachovalo sa len 16. Začal ju písať vtedajší kronikár obce Peter Balaška dňa 07. marca 1930 z príležitosti osláv 80 – tých narodením vtedajšieho prezidenta prvej Československej republiky Tomáša G. Masaryka. Je v nej citované uznesenie obecného zastupiteľstva o ustanovení Petra Balašku, nar. 27. októbra 1902 za kronikára obce. V prvých častiach Pamätnej knihy sú podrobne uvedené niektoré zápisy z tejto knihy.

Ďalej sa v tejto kronike píše, že dňom 27. novembra 1934 bol ustanovený nový kronikár v osobe Juraja Volku, vtedajšieho miestneho učiteľa. Tento sa narodil 01. novembra 1903 v Kláštore pod Znievom. Za učiteľa do obce prišiel 16. 01. 1928 a vo funkcii učiteľa obce zostal do roku 1952. Kronika obce bola písaná do roku 1945.

Až do mája 1963 nebola kronika v obci písaná. V tomto čase bol vtedajším Miestnym národným výborom ustanovený za kronikára obce Július Riziky, ktorý píše kroniku do dnešnej doby. Po zmene politického systému v roku 1989 bolo jeho menovanie za kronikára obnovené obecným zastupiteľstvom v roku 1991.

Keďže kronikár obce píše túto kroniku už viac ako 40 rokov, patrí sa ho občanom i podrobnejšie predstaviť. Táto povinnosť vyplýva i z toho dôvodu, že autorom týchto článkov, ktoré v publikácii čítate, je tá istá osoba.

Dovoľte preto, aby som sa Vám predstavil tak, ako mi to prikazuje i osnova pre písanie obecných kroník.

Volám sa Július Riziky, narodil som sa 01. septembra 1928 v našej obci. Pochádzam z viac - početnej rodiny ako deviate, najmladšie dieťa už nebohých rodičov Jána a Anny Rizikyovej rodenej Plachá. Z deviatich súrodencov sme boli traja bratia a šesť sester.

V súčasnej dobe ešte žijú dve sestry. Som vyučený predavač v obchode s obuvou u bývalej firmy Bafa v rokoch 1944–1946. Mám úplné stredoškolské vzdelanie ekonomického smeru s maturitou. V priebehu základnej vojenskej služby v rokoch 1950–1952 som absolvoval školu pre dôstojníkov v zálohe ako spojár – radista, čím som po skončení základnej vojenskej služby dosiahol hodnosť dôstojníka v zálohe.

Pracoval som vo vedúcich funkciách obchodných organizácií s okresnou, no najmä krajskou pôsobnosťou, v rokoch 1964–1981 som popri zamestnaní vykonával funkciu predsedu Miestneho národného výboru

v našej obci. V súčasnom období som od roku 1990 na starobnom dôchodku.

Som ženatý už 50 rokov, manželka Eleonóra rodená Gašparovičová, pochádza z našej obce. Máme štyri vydaté dcéry, päť vnukov a päť vnučiek.

Dve knihy kroník, ktoré som doposiaľ zapísal obsahujú spolu 1296 strán, z toho prvá za roky 1963–1983 obsahuje 556 strán, druhá písaná za roky 1984–2003 obsahuje 740 strán. Táto publikácia teda čerpá značnú časť informácií z uvedených kroník, ale aj publikácie vydané v roku 1997 z príležitosti zavedenia nového erbu a pečate obce, ktorej som bol tiež autorom. Pripomínam ešte, že osnova písania kroniky bola často menená, v tomto období sa riadi Zborníkom č. 2 vydaným „Fondom pomoci miestnej demokracie SR“ v roku 1993 pre písanie a vedenie obecných kroník. Kroniky sú písané dokumentným atramentom.

Na obecnom úrade sú založené i dve pamätné knihy. Prvá od roku 1959 do roku 1970, kde sú zaznamenané rôzne významné udalosti v obci, najmä sobáše a privítanie detí do života v čase, keď bol v obci matičný obvod. Druhá pamätná kniha je vedená od roku 1970. Prvý zápis v tejto knihe je písaný dňa 20. mája 1970, keď navštívil našu obec ako poslanec SNR za náš volebný obvod, vtedajší predseda vlády Slovenskej socialistickej republiky, profesor Dr. Peter Colotka, CSc. Jeho návšteva prispela obci najmä tým, že sa vytvorili lepšie podmienky v dotácii obce finančnými prostriedkami okresných orgánov pri budovaní verejnoprospešných akcií, čo sa pozitívne prejavilo pri výstavbe obce v najbližších rokoch po jeho návšteve.

V zápise pamätnej knihy uviedol tento vzácny hosť nasledovný text:

„Srdečne pozdravujem občanov – mojich voličov obce Malé Kršteňany. Prajem im, aby sa vyplnilo (aj za našej pomoci) to, o čom sme dnes za prítomnosti stranických a štátnych okresných predstaviteľov hovorili, Váš Peter Colotka“.

Obal Kroniky

Strana pamätnej knihy

Smutné príbehy, neprijemné a tragické udalosti

V živote každého jednotlivca, ale i určitého spoločenstva, bývajú chvíle šťastné i radostné. Takéto chvíle by si prial každý z nás. Žiaľ, šťastie a radosť bývajú zakalené príbehmi smutnými, neprijemnými, no najmä tragickými.

V tejto našej publikácii sa oboznamujete so skutočnosťami nášho života od počiatkov poznania vzniku obce, jej vývoja, výstavby, duchovného rozvoja až po dnešok. Tešia nás spoločné úspechy i úspechy jednotlivcov. Trápia nás však neúspechy, smutné príhody, ale najmä tragické udalosti. A žiaľ v histórii našej obce, najmä v tej dobe, ktorú poznáme, prežili predchádzajúca i súčasná generácia obce i dosť tragických udalostí.

Opišem Vám ich chronologicky tak, ako sme ich zaznamenali z nám dostupných materiálov, hoci niektoré z nich sú v iných súvislostiach už uvedené.

V roku 1310 pri pustošení vojsk Matúša Čáka prežili naši predkovia tragédie, keď 50 rodín – asi 250 občanov muselo rozobrať svoje drevené domy a odsťahovať sa na panstvá Matúša Čáka do okolia Bánoviec nad Bebravou.

Nepokojné časy preživali v rokoch 1682–1683 občania pri vpáde Turkov i do našej dediny.

V roku 1798 požiar zničil vtedajšiu faru.

V rokoch 1807 a následne v roku 1809 evidujeme dva požiare vtedajšieho mlyna. Požiare v týchto časoch akoby mali voľné pôsobenie. V roku 1896 dva požiare po sebe ničia takmer celú obec.

V roku 1924 až do úplnej renovácie v roku 1933 musí byť kostol zatvorený pre nevyhovujúce podmienky.

V rokoch 1928 až 1952 v bani, ktorej sa doluje Galmag, kde naši v tom čase pracovné príležitosti naši občania, postupne prichádzajú o život tragickým spôsobom občania: Ignác Kopál, Jozef Riziky, Ondrej Pavlík a Jozef Létván.

Dňa 05. júla 1931, pri popoludňajších pobožnostiach blesk do drevenej kaplnky si vyžiadal jednu osobu mŕtvu a 6 osôb zranených.

V roku 1931 sa v mlynskom náhone utopilo trojročné dieťa.

V roku 1942 je z obce odvečnená do koncentračného tábora židovská štvorčlenná rodina Bockových, ktorá sa viac do obce nevracia.

30. augusta 1943 na východnom fronte v bývalom Sovietskom zväze padol 30 ročný občan, žandársky strážmajster Július Dubina.

V jesennom období roku 1944, v čase potlačenia SNP odvedení sú do koncentračných táborov občania, partizáni: Gašparovič Vincent, Riziky František, Riziky Ján, Riziky Gustáv a Obert Peter. Gašparovič Vincent sa z koncentračného tábora nevrátil.

09. septembra 1944 v chotári obce v časti Moravian dolina a Hradište boli nemeckými fašistami zastrelení traja partizáni, jeden náš občan. V ďalšej časti chotára na Čertoli, na rozhraní s obcou Veľké Kršteňany padlo ďalších osem partizánov.

01. apríla 1945 pred príchodom frontu pri zásahu vojenskej strely vznikol požiar rodinného domu Petra Lojku. V ten istý deň tragicky zahynul 14 ročný chlapec zasiahnutý delostreleckým granátom – Gejza Dubina.

23. septembra 1945 tragicky zahynul pádom pri výcviku plachtárov v Skáli Imro Horník.

V roku 1947 pri požari vyhorel rodinný dom, následne v roku 1959 čiastočne zhorel mlyn.

V roku 1965 24. januára z neznámych príčin pádom zo svahu v hornej časti obce zahynul 81 ročný občan Jozef Urik.

20. mája 1965 pri pretrhnutí hrádze s popolčekom v Zemianskych Kostoľanoch sú zaplavené záhrady, lúky, pasienky v chotári obce. Nános z popolčeka Elektrárne Nováky obsahoval arzén, v dôsledku toho zaplavená pôda bola viac ako 20 rokov neúrodná.

Následne v auguste roku 1966 pri veľkej prietrži mračien boli zaplavené polia v časti chotára Lúky a Lazy a futbalové ihrisko. Súčasne bola pretrhnutá hrádza pri Šimonovanoch, čím došlo k zaplaveniu i určitých častí mesta Partizánske.

V júli roku 1968 tragicky zahynul na motocykli na železničnom priecestí v obci Pažiť občan Štefan Kopál.

10. decembra 1970 pri auto - havárii na križovatke ciest v mlynskej, tragicky zahynul 40 ročný občan Aladár Paniak.

V júli roku 1975 pri prietrži mračien bol zaplavený, dnes už neexistujúci rodinný dom pri križovatke ciest do Veľkých Kršteňan.

V letnom období roku 1975 sa tragicky utopil 3 ročný chlapec Jozef Riziky.

12. apríla 1976 vznikol menší požiar v objektoch PDP.

V jesennom období roku 1982 tragicky zahynul pri stavbe cesty v hornej časti obce zavalenou zeminou 62 ročný občan Július Kováčik.

06. decembra 1986 tragicky zahynul pri manipulácii s amatérsky vyrobenou výbušninou 13 ročný chlapec Ivan Riziky.

V jesennom období roku 1987 udusením s popáleninami umrela občianka Cecilia Bilčíková.

15. júna 1989 si zobral život obesím 36 ročný občan.

05. augusta 1991 požiar poľných kultúr v časti Čertolie zničil 9 hektárov pšenice na koreni a 20 hektárov vymlátenej slamy. Požiar vznikol neopatrnosťou občana z Veľkých Krštenian.

10. marca 1992 pri havárii traktora tragicky zahynul 63 ročný občan Anton Dubina.

V roku 1994 27. júna si zobral život obesím 30 ročný občan.

25. apríla 1996 v prevádzke kameňolomov tragicky zahynul pri auto - havárii vedúci pracovník tejto prevádzky Ján Urban.

01. decembra 1996 vznikol menší požiar transportného pásu v prevádzke Kameňolomov.

16. septembra 1998, došlo na križovatke ciest Horná Ves - Oslany k dopravnej nehode, pri ktorej utrpel zlomeniny kolena vtedajší náš duchovný, vdp. dekan Juraj Blaško. Zlomenina kolena i napriek lekárskej starostlivosti si vyžiadala ukončenie jeho duchovnej činnosti v našej farnosti.

I ďalšie neprijemné príhody a náhle úmrtia spôsobili žiaľ a smútok v mnohých rodinách našich spoluobčanov.

5. Cirkevný život

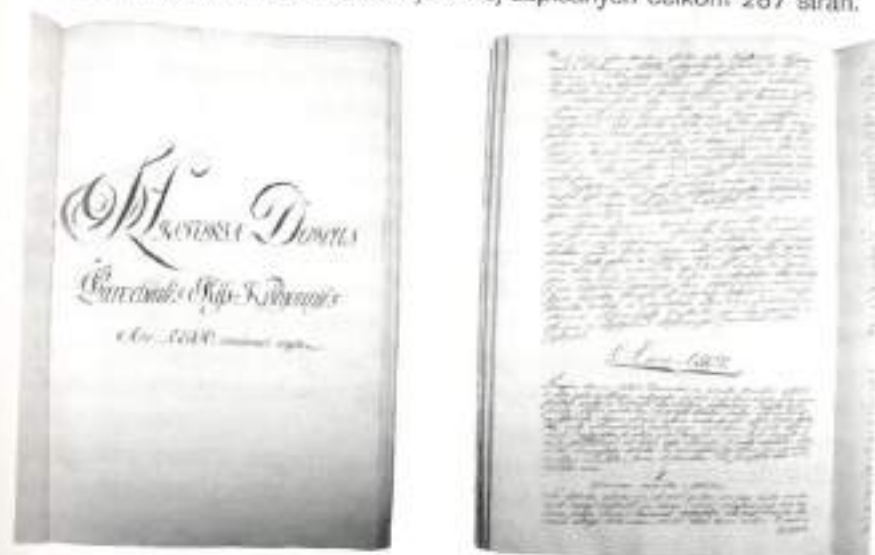
História Domus - cirkevná kronika

Najstaršou zachovalou písomnou zmienkou o živote našich občanov je cirkevná kronika - História Domus, písaná po latinsky, maďarsky a slovensky od roku 1800. Nachádza sa na miestnom farskom úrade. Hlavná časť údajov je venovaná vtedajším hospodárskym pomerom farnosti. Písať ju začal vtedajší rímskokatolícky kňaz Jozef Dubina. Hoci týchto mien je v obci viacero, nepodarilo sa nám zistiť, či je rodákom z našej obce. Vieme z publikácie obce Oslany, že v rokoch 1767-1790 pôsobil ako duchovný v ich obci.

Podstatnú časť informácií z História Domus sme uviedli v časti vzniku obce, a preto ich nebudeme opakovať.

Cirkevná kronika História DOMUS je vedená i v súčasnej dobe. Nie všetci správcovia farnosti ju však viedli pravidelne, takže niektoré roky sa v kronike neuvádzajú, alebo sú zlúčené do viacerých rokov.

Zdôrazňujeme však, že História DOMUS je jediným veľmi dôležitým historickým dokumentom, od ktorého sú odvodené rôzne ďalšie informácie o živote našich predkov. Doteraz je v nej zapísaných celkom 287 strán.

Cirkevná kronika História DOMUS

Náboženské aktivity, duchovní farnosti

Hneď v úvode tejto časti publikácie pripomínam, že neprislúcha nám hodnotiť náboženské aktivity najmä duchovných, ktorí doposiaľ v sídle našej farnosti pôsobili. Toto hodnotenie prináleží cirkevným orgánom.

Chceme však poukázať na činnosť našich občanov i v duchovnej oblasti, a to najmä tam, kde táto sa pozitívne odráža v svetských životoch.

V časti obyvateľstvo je uvádzané, že pri poslednom sčítaní ľudu, domov a bytov, k rímskokatolíckej viere sa prihlásilo 74, 2 % občanov našej obce. Či tento podiel z celého počtu občanov zodpovedá ich náboženskej aktivite, nebudeme hodnotiť. Vieme, že v období po roku 1948 až do roku 1990 platili vo vtedajšom režime v konaní náboženských obrádov a aktivít značné obmedzenia. Mnohí veriaci si však svoju vieru zachovali, i keď náboženská výchova školopovinných detí bola pod štátnym dozorom.

Po roku 1990 sa vyučovanie náboženstva uskutočňovalo v zasadačke Obecného úradu. V súčasnom období sa vyučuje na príslušných školách.

Po zmene politického systému sa náboženská aktivita podstatne zvýšila. Okrem pravidelných pobožností a prijímaní sviatostí, uplatnenie v náboženskom vyžití nachádza najmä mládež. Pod vedením správcu farnosti, sú organizované rôzne stretnutia a podujatia s mládežou s cieľom jej ďalšieho poznania duchovného života.

Vrátime sa do rokov minulého politického systému. I napriek obmedzeniam štátnymi orgánmi, konali sa v obci rôzne cirkevné obrady, ako sú krsty, sobáše, sv. omše, pohreby a rôzne pobožnosti. Rozlúčky so zosnulými sa v niektorých prípadoch uskutočňovali za spoluúčasti štátnych orgánov, v poslednom období cestou miestneho rozhlasu pred cirkevným pohrebom. Občianske pohreby bez účasti zástupcu cirkvi boli dva – v roku 1976 a v roku 1995. Birmovky evidujeme v obci v rokoch 1947, 1972, 1979, 1992 a 22. septembra 2002 pri účasti 47 birmovancov. Značná časť birmovancov v počte viac ako 800 bolo v roku 1972. V ostatných rokoch pri podstatne menšom počte boli birmovanci v prevažnej väčšine len z našej farnosti.

Z ďalších náboženských aktivít uvádzame účasť poľského cirkevného hudobného súboru v kostole 02. 02. 1992, odohratie divadelnej hry s náboženskou tematikou v Kultúrnom dome dňa 25. 12. 1992, ktoré nacvičil duchovný dekan Juraj Blaško. 18. októbra

1992 v Kultúrnom dome pre dôchodcov vystúpila cirkevná mládež s bohatým hudobno - speváckym pásmom, nacvičeným dekanom Jurajom Blaškom.

Tento program je natočený na videozázname a jeho časť bola premietnutá pri stretnutí dôchodcov v októbri v roku 2003.

26. decembra 1993 bolo v Kultúrnom dome odohraté divadlo „Ježiško v závejoch“, ktoré nacvičil duchovný farnosti, dekan Juraj Blaško. Aj v roku 1994 sa cirkevná mládež predstavila s pekným programom pri stretnutí s dôchodcami v Mesiaci úcty k starším.

Keďže rímskokatolícky kostol v obci je zasvätený Narodeniu Panny Márie dňa 08. septembra, po tomto sviatku sa v obci a farnosti konajú hody.

Dňa 01. marca 1998 bol v lokalite Veľký vrch za účasti asi 120 veriacich vysvätený drevený kríž, ktorí postavili mladí veriaci v novembri v roku 1997 a na ktorom bol nápis vypálený do dreva s textom: „Podte ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ja Vás posilním.“ Vysviacku kríža vykonal dekan farnosti Juraj Blaško. Žiaľ, v roku 2002 drevený kríž záhadne zmizol.

Dňa 28. 06. 1997 bol za kňaza vysvätený v Martine z našej farnosti Miroslav Pilát. Primicie mal dňa 05. júla 1997 vo Veľkých Kršteňanoch.

31. júla 1999 sa konala slávnostná sv. omša za účasti biskupa Mons. Rudolfa Baláža a bývalého biskupa Mons. Feranča na rozlúčku s duchovným farnosti, dekanom Jurajom Blaškom. Po slávnostnej sv. omši sa konalo posedenie s veriacimi a prítomnými duchovnými predstaviteľmi v Kultúrnom dome.

Dňa 01. 07. 2000 prichádza do farnosti nový duchovný dp. Štefan Bielak z farnosti Hriňová.

30. 01. 2000 v kostole vystupujú s programom s náboženskou tematikou súrodenci Jendruchovcí (9 detí a rodičia).

V tomto období sa už začínajú konať bohoslužby i v novom kostole farnosti – vo Veľkých Kršteňanoch.

25. novembra 2000 sa koná v kostole príprava na duchovnú obnovu – v nadväznosti na Kongres o apoštoláte v Ríme.

Každoročne v mesiaci máji alebo júni sa konajú prvé sv. prijímania detí z farnosti.

V jesennom a zimnom období sa uskutočňujú rôzne náboženské akcie s cieľom upevnenia viery veriacich.

V priebehu posledných rokov vystupujú v kostole rôzne kultúrne súbory s programom náboženského zamerania.

V minulosti, až do roku 1948 sa konali pobožnosti ako napr. procesie na sviatok Božieho Tela alebo Vzkriesenie cez obec. V minulom politickom systéme neboli procesie povolené. V roku 2001 a 2002 boli vo farnosti tieto procesie obnovené, v súčasnosti sa konajú pri kostole.

Dňa 16. marca 2002 sa koná prvá krížová cesta na Veľký vrch za účasti asi 120 veriacich. Trasa krížovej cesty vedie cez Podvršnú cestu, Malý vrch a nad Bukovinky na Veľký vrch. Pobožnosti sprevádzal duchovný farnosti Štefan Bielek.

Zvýšené náboženské aktivity sa konajú v období návštev Sv. otca, pápeža Jána Pavla II. na Slovensku.

Dňa 15. februára 2003, za účasti viacerých kňazov z dekanátu Partizánske vysviaca mons. Rudolf Baláž, diecézny biskup nový kostol vo Veľkých Kršteňanoch, v obci patriacej do našej farnosti. Jeho stavba sa začala v roku 1994, keď základný kameň tohto nového kostola bol posvätený Sv. otcom pápežom Jánom Pavlom II. v roku 1991 vo Vajnorochoch, keď navštívil Českú a Slovenskú federatívnu republiku.

20. júna 2004 miestny duchovný vysviaca pozemok, na ktorom bude postavená nová fara.

Okrem týchto aktivít je treba spomenúť pravidelnú účasť veriacich našich občanov na deň sviatku Anny v Chalmovej, ďalej 15. augusta na púti vo Veľkých Uherciach, stretnutia mládeže, najmä deti na oslavách Dňa detí a na Mikuláša na farskom dvore alebo v kostole. K zaužívaným náboženským aktivitám patrí i pravidelná pobožnosť na cintoríne na sviatok Všetkých svätých, ale i rozlúčky so zomrelými a modlitby pri úmrtí v Dome smútku. Samozrejme denne sú slúžené sv. omše. Pripomíname ešte, že do roku 1966 sa náboženské obrady konali v latinskom jazyku.

Z publikácie obce Oslany sa dozvedáme, že naša farnosť prešla z Ostrihomskej arcidiecézy do Banskobystrickej diecézy v roku 1776, keď v tom čase boli zriadené i ďalšie diecézy, a to Spišská a Rožňavská. Utvorenie Banskobystrického biskupstva schválil pápež Pius VI., 13. marca 1776 bulou „Regalium principum“.

Pre úplnosť údajov z cirkevného života uvádzame i mená správcov farnosti od roku 1800 po súčasnosť.

1800	- Jozef Dubina
1827-1851	- Ignác Galiasz - Stopiak
1851	- Michal Hyroš
1878	- Pavel Krupa

1908-1929	- František Selecký
1929-1934	- Lukáč Berényi
1934-1935	- Ján Kuchárik
1935-1942	- Jozef Straka
1942-1977	- Michal Hukel
1977-1978	- Stanislav Grešo
1978-1990	- Ambróz Kubiš
1990-1999	- Juraj Blaško
1999-2000	- kňazi dekanátu Partizánske
2000	- Štefan Bielek

Doposiaľ sa nám nepodarilo presne zistiť, koľko bolo vysvätených kňazov z obce alebo farnosti. Vieme, že z obce Veľké Kršteňany patriacej do farnosti, ktorej sídlom je naša obec, bolo doteraz vysvätených päť kňazov. Súčasná generácia pozná kňazov: Pavla Gašparoviča - Hlibinu, Jozefa Straku a mladého kňaza Miroslava Piláta, vysväteného v roku 1997- všetkých z obce Veľké Kršteňany. Už sme uviedli, že hoci sa v našej obci nachádzajú rodiny s priezviskom Dubina, nie je známe, či duchovný Jozef Dubina, ktorý začal písať kroniku História Domus, je rodákom našej obce.

Dvaja súčasní mladí rímskokatolícki duchovní majú rodné korene v našej obci.

Ján Straka - otec kňaza Libora Straku, vysväteného v roku 1999, pochádza z našej obce a do terajšieho bydliska Veľké Uhorce sa odsťahoval po uzatvorení manželstva.

Podobne i Cyril Dubina, starý otec kňaza Jána Dubinu, vysväteného v roku 2004, má rodisko v našej obci, a taktiež sa odsťahoval do susednej obce Pažiť po uzatvorení manželstva.

Pre doplnenie tejto časti uvediem i mená tých, ktorí spolu s duchovnými, kňazmi našej farnosti sa spolupodieľali na ich poslaní.

Poznáme týchto organistov: Juraj Volko, Štefan Gubka, Pavel Belan, Štefan Hlaváč a Jozef Dián.

Kostolníkmi farnosti boli: Kazimír Gašparovič, Štefan Vrbovský, Jozef Bilčík, Viktória Kopálová.

V kostolnej veži sú dva zvony: väčší zvon umiestnený z pohľadu do hlavného vchodu kostola na pravej strane, menší na ľavej strane.

Do 90 - tých rokov minulého storočia, kedy sa pohyb zvonov zaviedol na elektrický pohon, boli tieto umiestnené opačne. Okrem toho veľký zvon bol pootočený v tomto období o 180 stupňov.

Odliate nápisy zvonov sú nasledovné:

Veľký zvon – nápis na ľavej strane:

RAFUSA SUB PAULO KRUPA

PLEBANO 1890

ONTOTTE WALSER FERENC BUDAPESTEN

1847 SZ.

Nápis na pravej strane:

BEATISSIME JOZEP HORA

PRONOBIS

Malý zvon – nápis z predu:

hore:

ULIL K. MANOUŠEK V BRNE

v strede:

PANNO MARIA ORODUJ ZA NÁS I

dole okolo spodnej časti zvona:

ZHOTVIŤ DALI RIM. KAT. VERIACI MALO

A VELKOKRŠTENIANSKI ZA UČINKOVANIA DP. LUKAŠA

BERENYHO R. 1933.

Z textov na oboch zvonoch vyplýva, že veľký zvon bol zakúpený za pôsobenia kňaza Pavla Krúpu v roku 1890. Malý zvon bol zakúpený v roku 1933 za pôsobenia kňaza Lukáša Bereniho, rodáka z Oslian, ktorý v roku 1934 odišiel do farnosti Horná Ves.

Výstavba a údržba cirkevných objektov

K rozvoju duchovnej výchovy človeka okrem teoretických poznatkov a poučení a osobného vplyvu kňazov a ich okolia patrí aj materiálne zabezpečenie.

V úvodných častiach tejto publikácie sú uvedené údaje v postupnom materiálnom vybavení cirkevných objektov. Tieto údaje sú zaznamenané do roku 1945.

Chceme preto v tejto časti uviesť, čo všetko sa od uvedeného obdobia vo výstavbe a údržbe cirkevných objektov vykonalo.

Po druhej svetovej vojne v roku 1947 Alžbeta Hronská venovala do Božieho hrobu sochu Sedembolestnej Panny Márie. V roku 1948 Eleonóra Dávidová zakúpila sochu Nepoškvrneného počatia Panny

Márie do kaplnky na hornom konci obce. V tomto období manželia Rudolf a Anna Dubinovci dali postaviť na pravom svahu kostola kaplnku so sochou Panny Márie Lurdskej. V roku 1991 ich dcéra Mária dala túto kaplnku obnoviť. Novú fasádu, strechu a križ na veži dostáva kostol v roku 1986. V tomto roku je vybudovaný i nový oporný múr farskej záhrady pozdĺž obecnej cesty. Chodníky a priestranstvá pred kostolom sú vyasfaltované v roku 1991. Okrasná betónová ohrada okolo kostola je vybudovaná a financovaná Obecným úradom v roku 1993.

Spevnenie základov kostola sa vykonalo v roku 1970.

V roku 1996 je zavedené do kostola plynové kúrenie. V roku 2000 bola vykonaná rekonštrukcia a nový náter Božského Srdca Spasiteľa.

V roku 2002 je vykonané striekanie fasády kostola a náter strechy veže.

V roku 2003 dostáva kostol novú krytinu a niektoré časti krovu, vybudované sú prístrešky pred hlavným vchodom kostola, pred chórusom ako aj sakristiou. Na túto akciu prispieva obec čiastkou 400 tisíc korún.

V tomto období sa postavil i nový misijný križ a vykonala sa i nová úprava okolia pred kostolom.

Boli vykonané i ďalšie úpravy interiérov kostola, najmä v časti prestavby oltára.

V júli roku 2004 dochádza k zbúraní budovy fary a na jej mieste sa buduje nová, moderná, viacizbová fara so samostatnou garážou, likvidáciou hospodárskych častí fary a novou úpravou dvora a farskej záhrady. Táto akcia je financovaná orgánmi cirkvy s nákladom približne 5 miliónov korún.

Môžeme preto s uspokojením konštatovať, že ako v duchovnej, tak i v materiálnej oblasti venujú príslušné cirkevné inštitúcie ale i samotní veriaci patričnú pozornosť.

Bývalá stodola fary

6. Rozvoj obce po roku 1945

Život občanov

Život občanov každého regiónu, teda i obce, je v podstatnej miere závislý od materiálnych možností, duševných a rozumových schopností jednotlivcov, ich nárokov na životný štýl, iné na podmienky vytvárané danou spoločnosťou, od ich usilovnosti, ale aj od osobnosti, ktoré sú schopné ich viesť. Podľa týchto i ďalších kritérií, platných pre činy a plnohodnotný život vyvíjali sa i osudy a život našich občanov.

Naša obec bola a sčasti aj je charakteru poľnohospodárskeho, hoci v dávnejších dobách, ale aj v súčasnosti väčšina občanov bola a je zamestnaná v rôznych priemyselných podnikoch a súkromných firmách v okolitých mestách a obciach.

Ako je už uvedené v predchádzajúcich častiach tejto publikácie, až do roku 1911 – 1912 neboli v obci žiadne pracovné príležitosti. Značná časť občanov odchádzala za prácou na sezónne poľnohospodárske práce. Čiastočne sa začal meniť život občanov za prvého Slovenského štátu v časoch vojny. Najmä výstavba bývalých Baťových závodov v susednom meste terajšom Partizánskom a neskoršie znárodneného podniku bývalých Závodov 29. augusta, blízkych Chemických závodov Nováky, Elektrárni Zemianske Kostolany i miestne prevádzky Západoslovenských kameňolomov a štrkopieskov, ako i rôznych menších podnikov v blízkom i vzdialenejšom okolí, vytvárali podmienky pre plné využitie schopností občanov pracovnom procese.

Tieto možnosti vytvárali i zlepšovanie podmienok života v bývaní, ale i v duševnom rozvoji.

Do roku 1945 bolo v obci postavených 99 obytných domov, k tomu niekoľko hospodárskych budov. Dnešný stav v počte rodinných domov a ich vybavenosti je podrobne uvedený v časti Obyvateľstvo, sčítanie ľudu, domov a bytov. I oblasť kultúrneho rozvoja v obci a jeho využitia občanmi je už uvedené v časti Kultúra. Niektoré udalosti, ktoré mali pozitívny vplyv na život našich občanov si pripomenieme.

V 60 a 70 – tých rokoch boli organizované v obci rôzne výstavy. Uskutočnila sa výstava zvierat v bývalej sále osvetovej izby v zasadačke vtedajšieho MNV, ale aj výstavy ovocia, zeleniny, dopestovaných našimi občanmi.

Pri výstave drobných hospodárskych zvierat v decembri v roku 1966, v sále osvetovej izby 66 vystavovateľov prezentovalo 255 exponátov hrabavej hydiny, holubov a králikov z celého Slovenska.

Na kultúrne vyžité občanov vplývajú i možnosti terajšej modernej doby, či už

sú to televízory, videokamery i osobné dopravné prostriedky, ktoré im umožňujú návštevy rôznych kultúrnych podujatí v blízkych mestách i vo väčších dedinách.

K fyzickému i duševnému pohodliu patrí i zdravotná starostlivosť. Po skončení druhej svetovej vojny, v rokoch 1949–1950 sa sídlo obvodného lekára z Osľan presťahovalo do Veľkých Uheriec a po vybudovaní Nemocnice v roku 1956 do Partizánskeho. Od roku 1965 je obvodným lekárom pre obec MUDr. Edmund Čvík, ktorého ordinácia je v areáli Nemocnice. Veľkou výhodou našich občanov je, že Nemocnica sa nachádza v katastri obce, v časti chotára Viesky. Nemocnica má tieto lôžkové oddelenia: interné, chirurgické, gynecologicko – pôrodnice, neurologické, detské, doliečkové oddelenia a ARO. Sú tu ambulancie pre choroby TBC, röntgenové, očné a ušné, urologické, chirurgické, interné, reumatologické a traumatologické, transfúzna stanica a lekáreň. V roku 2004 bolo vybudované nové dialyzačné centrum. V tomto období je v Nemocnici 214 lôžok a 295 zamestnancov. Pri časti v starostlivosti o zdravie je nutné pripomenúť, že asi dve desiatky občanov sú stálymi bezplatnými darcami krvi. Naš občan Vladimír Pavlík je držiteľom Zlatej Jánskeho plakety za viacnásobné darcovstvo krvi.

V obci sa zatiaľ nevyskytli závažnejšie choroby a zdravotný stav občanov môžeme považovať za uspokojivý.

V oblasti služieb musíme konštatovať, že okrem predajne potravín a pohostinstva nie sú v obci žiadne iné služby. V roku 1992 bola v obci otvorená

i prevádzka holičstva, táto však po troch mesiacoch zanikla.

Z pohľadu služieb teda nemôžeme vysloviť spokojnosť pre plňší život občanov. Z významných udalostí života našich občanov bolo stretnutie rodákov obce v septembri v roku 1988. Zorganizoval ho vtedajší MNV a boli pozvaní občania, ktorí sa v obci narodili a bývali v nej nad 50 rokov veku. Zúčastnilo sa ho viac ako 70 rodákov z rôznych častí Slovenska. Tomuto milému stretnutiu, ktoré sa konalo v Kultúrnom dome, nechýbal ani hodnotný kultúrny program.

Každý účastník – rodák obdržal pamätnú medailu, vyhotovenú k tejto príležitosti a Bulletin obce. Po kultúrnom programe, vzájomnej družnej besede aj s ich príbuznými vo veselej nálade – pri hudbe a tanci sa rodáci veľmi spokojní rozchádzali do svojich domovov. Organizátorom stretnutia pri rozlúčke vyjadrovali len tie najprijemnejšie slová vďaky.

Pri tejto časti pripomíname, že okrem prezývky „Sovian“, zaužívaná bola i pieseň „Proč tá sova tolik houkala...“, ako hymna našich občanov.

Túto časť publikácie uzatvárame tým, že tak ako je v úvode napísané, že život každého občana je závislý od materiálnych možností, duševných a rozumových schopností, ale aj tým, že každý človek sám je tvorcom svojho šťastia.

Výstavba obce

V tejto časti publikácie opíšeme, čo všetko sa v obci vybudovalo pri jej výstavbe. Iste naplní hrdosťou každého občana pracovitosť našich ľudí, ktoré sa pod tieto diela spolu s vtedajšími funkcionármi podpísali. Vybudované diela boli náročné nielen na finančné prostriedky, materiálne potreby, ale vyžadovali si i ochotu občanov sa na týchto podieľať.

Pri niektorých dielach sa stretávame s pojmom slova akcia „Z“, alebo svojpomocne. Aby terajšie mladé generácie, ako i ďalšie ich poznali, stručne Vám ich opíšeme.

Akcia „Z“ spočívala v tom, že napr. výstavba Domu smútku alebo iného zariadenia musela byť riadne vyprojektovaná s výčíslením finančnej hodnoty tohto diela. Z tejto finančnej hodnoty obec dostala na jej výstavbu spravidla 70 % finančných prostriedkov z Okresného národného výboru. Zbytok 30 % diela si museli vytvoriť brigádnickou prácou pri výstavbe objektu. Z pridelených finančných prostriedkov sa zakúpil stavebný materiál, určité odborné práce mohli byť zaplatené,

podobne bol stanovený limit, ktorý mohol byť uhradený stavebným organizáciám, za práce, ktoré sa nedali vykonať občanmi. Pri úspore finančných prostriedkov, mohla si obec stavbu vylepšiť i možnou menšou zmenou projektu. Na niektoré akcie boli vypracované typizované projekty, ako napr. na Dom smútku, športové kabíny, požiarne zbrojnice. Toľkoto informácia o financovaní akcií „Z“.

Po roku 1945 sa pri výstavbe obce vytvorili tieto diela:

V rokoch 1946–1948 dochádza v obci k spevneniu všetkých ciest a chodníkov štrkovaním kameňom z miestneho zdroja.

V rokoch 1952–1956 založením Jednotného roľníckeho družstva sa začalo s výstavbou poľnohospodárskych objektov v časti chotára Lazy.

Dávna túžba občanov, elektrifikácia obce, bola slávnostne zapojená na elektrický prúd dňa 06. júna 1956. Mesiac po tejto akcii, bola daná do užívania Nemocnica s poliklinikou v časti chotára Viesky.

V roku 1957 je v obci zavedený provizórny miestny rozhlas o rok neskôr dáva Jednota ľudové spotrebné družstvo do užívania novopostavenú budovu s predajom potravín a pohostinstva. Finančný náklad tejto akcie bol 450 tisíc korún. Budova je teraz vo vlastníctve obce.

V roku 1959 je ukončená výstavba betónového mostu cez rieku Nítru a súčasne sú zavedené do obce autobusové spoje.

V roku 1960 cintorín dostáva novú ohradu, je spevnená a rozšírená cesta smerom na nemocnicu, obec dostáva miestny rozhlas s novou ústredňou.

Ako investičná akcia s nákladom 200 tisíc korún, ktorú postavil za jeden rok Okresný stavebný podnik Partizánske, je 11. novembra 1961 daná do užívania budova MNV.

V roku 1963 je vykonaná prestavba márníce na cintoríne, opravená je zbrojnica v starej budove MNV. Zasadáčka novej budovy MNV je prestavaná pre potreby jednotriednej školy.

V časti chotára Starý potok sa uskutočnila v roku 1965 výstavba nového železničného mosta pre železničnú vlečku Andezitových kameňolomov. Začalo sa s výstavbou obecného vodovodu.

V roku 1966 sa začína s úpravou koryta rieky Nítry. Obec dostáva v septembri do užívania obecný vodovod. Do tejto doby zdrojom pitnej vody boli studne v celkovom počte 29, z toho 3 obecné. Niektorí občania ich asi v troch prípadoch používajú ešte i dnes, ale nie ako pitnú vodu.

V roku 1967 je na cintoríne postavený nový križ. V obci je vykonaná penetrácia ciest až po nemocnicu. Pre strednú časť obce je zavedené výbojové osvetlenie. Začína sa regulácia rieky Nitry.

V roku 1968 v časti chotára Stromky, Kesiarky a v školskej záhrade sú vyčlenené stavebné pozemky pre stavby rodinných domov v počte 21. V nasledujúcom roku je ukončená železničná vlečka z prevádzky Kameňolomov do Železničnej stanice Oslany pre Západoslovenské kameňolomy a štrkopiesky, ktoré boli v roku 1967 premenované z bývalých Andezitových kameňolomov.

Nakoľko je narušená statika kostola najmä v časti chórusu, spevnené sú v roku 1970 základy kostola po celom vonkajšom obvode.

V roku 1971 je ukončená regulácia rieky Nitry od hranice chotára osady Chalmová po mesto Partizánske.

Nové futbalové ihrisko je vybudované po ukončenej regulácii na pôvodnom mieste.

V jarnom období v roku 1972 je zbúraná stará škola, na jej mieste pred kostolom je vybudovaný obecný park. Jeho obnova bola vykonaná v roku 2003. V roku 1972 sa začalo s výstavbou nového Kultúrneho domu.

V mesiaci december 1973 bol po jeden a polročnom budovaní svojpomocne občanmi slávnostne otvorený nový Kultúrny dom.

Túto udalosť zo záznamu vysiela aj Slovenská televízia.

I v predchádzajúcich rokoch boli televíziou odvysielané rôzne aktivity našich občanov, pri budovaní obce. Pri budovaní Kultúrneho domu odpracovali naši občania dobrovoľne a bezplatne 12 tisíc brigádnických hodín.

V roku 1974 je daný dňa 29. augusta do užívania športový areál – futbalové, volejbalové a detské ihrisko, tiež nové športové kabíny, vybudované za štyri a pol mesiaca brigádnicky. Detské ihrisko sa sústavne dopĺňa a modernizuje.

V roku 1975 bolo vybudovaných a daných do užívania viac stavebných diel. V júni to bola nová požiarňa zbrojnica vybudovaná v akcii „Z“ za osem mesiacov. Pri tejto príležitosti sa uskutočnilo i okrskové cvičenie požiarnikov. Do užívania bola daná sociálna budova ZKS a družstevná šesť - bytovka. Za päť a pol mesiaca bol postavený svojpomocne Dom smútku, do užívania bol daný 02. januára 1976. V roku 1975 bola zbúraná stará budova MNV.

Výstavba novej cesty do Veľkých Krštenian, ktorá sa začala stavať

v roku 1974, bola ukončená v roku 1976. Týmto sa rozšírili i možnosti autobusových spojov do mesta Partizánske. V tomto roku bola zbúraná i márnica na cintoríne.

V roku 1977 je vybudovaná povrchová kanalizácia cez obec od cintorína po križovatku smerom do Pažite. Súčasne sú vyasfaltované i chodníky. Od križovatky z Veľkých Krštenian po bývalý mlynský náhon je zabudovaný podzemný odpadový kanál. Rozšírený je cintorín, v jeho priestoroch sa nachádza Dom smútku a nová ohrada. Bývalý mlynský náhon je zrušený a upravený v roku 1966. Cintorín je rozšírený o 1.300 m² a jeho terajšia plocha predstavuje 54 árov. Na cintoríne je v súčasnom období 467 hrobov, z toho bez pomníka je 42 detí do 15 roku veku je tu pochovaných 55. V jednom hrobe z jednej rodiny je pochovaných 5 detí vo veku pravdepodobne od 2 do 8 rokov. Nachádzajú sa tu i tri hroby, v ktorých sú pochovaní i občania z 19. storočia.

V ďalších obdobiach sú vybudované diela, ktoré skvalitňujú život našich občanov. V roku 1978 je to asfaltový koberec na cesty od terajšieho Obecného úradu až po Nemocnicu, zatravnené plochy v obci pozdĺž povrchovej kanalizácie, rozšírený je obecný park pred kostolom. V nasledujúcom roku dostáva obec novú rozhlasovú ústredňu pre miestny rozhlas, vyasfaltované sú priestory pred Kultúrnym domom a cintorínom. Rozšírený je vodovod v časti Chričky. Pre roľnícke družstvo je postavená nová trafostanica. V tomto období je v chotári obce celkom päť trafostaníc.

V roku 1980 je vybudovaná prístavba vstupnej časti Kultúrneho domu, v ktorej je umiestnená miestna ľudová knižnica. Boli vystavané i sklady ku kabinám športovcov, postavená autobusová čakáreň v strede obce. Bol zavedený pravidelný odvoz domového odpadu z obce. Rozšírila sa telefónna sieť vybudovaním telefónnej ústredne v susednej obci Pažiť.

Stavba novej cesty od križovatky ciest smerom k objektom družstva ako investičná akcia s nákladom 2.500 tis. je ukončená. Začala sa realizovať v roku 1981.

V roku 1983 je vybudované ochranné zábradlie v dolnej časti obce nad Pasekami. Plynofikovaných je 15 rodinných domov nad Nemocnicou. V tomto období je rozšírená elektrická sieť k rodinným domom nad Nemocnicou postavením novej trafostanice.

V roku 1985 sa rozširuje i sieť čakární autobusov. V súčasnom období sú v obci štyri autobusové zastávky.

V roku 1986 je vybudovaná rekonštrukcia celého rozvoju

sekundárnej elektrickej siete obce. V ďalšom období sú vybudované rôzne akcie menšieho rozsahu, ako je čistenie a úprava mlynského kanála, zabudovanie oddychových lavičiek v rôznych častiach obce, výsadba ďalších okrasných kríkov v parku a na iných priestranstvách verejného významu. Pre rozšírenie predajne Potravín a Pohostinstva je vybudovaná prístavba budovy Jednoty.

V roku 1991 bol zabudovaný v Dome smútku mraziaci pult. Boli rozšírené a vyasfaltované cesty v časti Chrípky a Dvorište. Vybudovala sa rekonštrukcia miestneho rozhlasu a jeho rozšírenie. Súkromný podnikateľ začal v časti chotára paseky s výstavbou malej vodnej elektrárne. Táto bola daná do prevádzky v roku 2002 a dodáva elektrickú energiu do verejnej siete. Kapacitu výroby žiaľ nepoznáme.

V roku 1992 je rozšírené osvetlenie pri kostole a Kultúrnom dome.

V nasledujúcom roku sú na cintoríne upravené terény okolo Domu smútku, vybudovaný je operný múr a je položená viazaná dlažba okolo Domu smútku.

Aj v roku 1994 sa pokračuje v skrášlení cintorína. Sú položené dlažby na chodníky v dĺžke približne 100 bm., je upravené priestranstvo pri hlavnom križi a jeho obnova.

S plynifikáciou v obci sa začalo v mesiaci september.

Rok 1995 bol z pohľadu bývania veľmi významný. Dňa 20. novembra 1995 bola obec po ukončení výstavby plynovodu pripojená na vykurovanie plynom. Celkom bolo pripojených 95 domácností. Hlavný rozvod plynu má dĺžku 2.600 bm.

V roku 1996 sa uskutočnilo rozšírenie vodovodu pre plánovanú výstavbu rodinných domov v časti Humience v dĺžke 140 bm.

Verejná telefónna hovorňa je zriadená pri budove Požiarnej zbrojnice.

Do budovy Obecného úradu a Kultúrneho domu bolo zavedené plynové kúrenie.

V roku 2001 bola vykonaná rekonštrukcia a modernizácia celého verejného osvetlenia a jeho rozšírenie o ďalšie svietidlá, najmä v časti pozdĺž rieky Nitry. V tomto roku bola vykonaná výmena strešnej krytiny na bývalej budove Jednota, ktorá je majetkom obce.

V predchádzajúcom roku sa rozšírilo detské ihrisko o bludisko.

V roku 2002 po zavedení nového systému v zbere odpadu sú vybudované za futbalovým ihriskom priestory na zber separovaného

odpadu. V tomto roku je položený nový asfaltový koberec na časť štátnej cesty vedúcej cez obec.

V roku 2003 je vykonaná nová úprava obecného parku, vykonané je maľovanie Domu smútku a obecného úradu. Obecný úrad dostáva na čelnej strane novú estetickú fasádu a opravu strechy. Taktiež sú vyasfaltované menšie úseky ciest v obci.

V čase písania tejto publikácie bola ukončená nová fasáda na bočných stranách obecného úradu a na čelnej strane Kultúrneho domu.

V úvode tejto časti publikácie sme uviedli, že vybudované diela boli náročné a vyžiadali si veľa úsilia od občanov a funkcionárov obce.

Sú to však diela, ktoré slúžia najmä nám a budú slúžiť i ďalším generáciám. Ich vybudovaním sme si vytvorili podmienky pre plnohodnotný a kultúrny život v rodnej obci.

A iste nás mnohých naplňajú i pocitom hrdosti.

Bývanie kedysi...

...a dnes

Poľnohospodárstvo

V predchádzajúcich častiach sme uviedli, že obec bola a sčasti aj je charakteru poľnohospodárskeho, i keď v súčasnosti, ale aj v dávnejších dobách mnohí naši občania boli a sú zamestnaní v rôznych priemyselných podnikoch a súkromných firmách.

Daným politickým režimom po druhej svetovej vojne prichádza v roku 1951 i v našej obci k založeniu Jednotného roľníckeho družstva, ktoré začína spoločne hospodáriť na celej výmere poľnohospodárskej pôdy v našej obci. Po jednoročnom pôsobení sa družstvo rozpadá, ostáva v činnosti družstvo menšinové, ktoré tvoria len drobní roľníci a ktoré hospodári v prevažnej časti iba na cirkevnej pôde, skonfiškovanvej vtedajším štátnym zriadením. V roku 1958 znovu dochádza k rozšíreniu poľnohospodárskeho družstva na celooobecné družstvo. V týchto obdobiach sa začínajú budovať rôzne hospodárske stavby v časti chotára Lazy a postupne zakupovať potrebné poľnohospodárske stroje. Až do roku 1964 je družstvo úpadkové, pracovné príjmy družstevníkov sú veľmi nízke. Po roku 1965 vplyvom rôznych dotácií, dochádza k oživeniu činnosti družstva. Dopomáha k tomu i pridružená výroba, ktorú družstvo realizuje cudzími pracovníkmi, a to natieračskými prácami v českých krajoch. V roku 1969 činili príjmy z tejto činnosti 4,8 milióna korún. Táto činnosť bola v roku 1970 zrušená.

Žitava v 50. tých rokoch

Pre informovanosť čitateľov uvádzame niektoré údaje o stave hospodárskych zvierat družstva.

V roku 1962 malo družstvo 170 ks hovädzieho dobytku, 250 ks ošípaných, 500 ks sliepok. O 9 rokov neskôr to bolo 1220 ks odstavčiat, 148 ks kráv, 293 ks ošípaných a 100 ks prasnic. Aj z tohto prehľadu vidieť, že náplň činnosti družstva v živočíšnej výrobe sa dosť často menila.

Uvediem i ďalšie údaje o stave hospodárskych zvierat v niektorých časových obdobiach.

V roku 1965 malo družstvo 167 ks hovädzieho dobytku, 173 ks odstavčiat.

V roku 1970 to bolo 166 ks hovädzieho dobytku, 317 ks ošípaných a 83 ks prasnic.

Výnosy poľnohospodárskych plodín boli nasledovné: v roku 1966 to bolo 27 q obilia z hektára, v roku 1969 sa urodilo 137 q zemiakov na hektári pôdy, výnosy obilia z hektára v roku 1970 boli 33 q, v roku 1974 už 50q a v roku 1978 až 54q.

Strojový park družstva začiatkom rokov 1970 bol už na slušnej úrovni. Družstvo vlastnilo jeden kombajn, 3 kolové traktory, nákladné auto a ďalšie poľnohospodárske stroje.

Došlo i k rozšíreniu poľnohospodárskych objektov i k stavbe administratívnej budovy.

V roku 1973 dochádza k zlúčeniu poľnohospodárskeho družstva spolu s družstvami susedných obcí Pažiť, Malé Uherce, Kolačno a Veľké Uherce, kde je pod názvom JRD - Nový život a sídlom družstva obec Veľké Uherce.

V obci zostáva poľnohospodársky dvor so špecializáciou chovu prasnic, dojníc, býkov, teliat i oviec. Táto špecializácia sa v určitých časových obdobiach mení.

Po zlúčení družstva zostávajú pracovné príležitosti pre našich občanov nezmenené.

Koncom 90. tých rokov minulého storočia dochádza k zamene pôdy v niektorých častiach chotára so vtedajšími Štátnymi majetkami Partizánske.

V časti chotára Boky v roku 1982 vyčleňuje družstvo vyše troch hektárov pôdy pre záhradkársku spoločnosť mesta Partizánske, ktoré ju po rekultivácii využíva na pestovanie zeleniny. Pred tromi rokmi si záhradkárska spoločnosť vysporiadala vlastníctvo týchto pozemkov odkúpením od vlastníkov pôdy.

V roku 1991 po zmene spoločenského zriadenia dochádza k transformácii družstva.

Vytvára sa Poľnohospodárske družstvo podielnikov so sídlom vo Veľkých Uherciach. Transformáciou družstva dochádza i k zmene hmotnej zainteresovanosti družstevníkov podľa výšky vkladu pôdy, živého a mŕtveho inventáru a odpracovaných rokov v družstve.

Poľnohospodárske družstvo sa po transformácii upevňuje. V roku 1999 má družstvo 152 stálych pracovníkov, z toho 32 v mechanizácii.

V roku 2001 sa družstvo rozširuje, keď preberá pôdu, živý a mŕtvy inventár vtedajších Štátnych majetkov Partizánske, čím jeho pôsobnosť siahla okrem terajších obcí i do chotárov obce Veľké Kršteňany, Partizánske a Žabokreky nad Nitrou.

V posledných rokoch dosahuje družstvo v niektorých činnostiach významné úspechy. V roku 2004 napr. výnosy pšenice činili v priemere 6,5 t obilia z hektára a 38 q repky olejnej z hektára.

V sociálnej sfére nezabúda družstvo ani na družstevníkov dôchodcov poskytovaním rôznych výhod a jeho konkrétnu pomoc pocíťuje i samotná obec.

V súčasnom období stojí na čele družstva Ing. Alfonz Korec.

Pre úplnosť činnosti družstva, uvádzame i mená predsedov družstva v našej obci od jeho vzniku po zlúčenie.

Boli to tieto funkcionári:

- Július Ďuriš
- František Riziky
- Štefan Kopál
- Štefan Kováč
- Pavel Riziky
- Jozef Straka

Rozvoj priemyselných činností

Rozvoj priemyslu a tým i možných pracovných príležitostí v obci sme v roku 1945 už uviedli v predchádzajúcich častiach.

Po zoštatnení prevádzky na ťažbu dolomitu v roku 1948 sa vytvorila firma Galmag.

Po krátkom časovom období dochádzalo v nej k rôznym organizačným zmenám. Patria Andezitovým závodom Nitra, neskôr

Západoslovenským kameňolomom a štrkopieskom Levice, neskôr Západoslovenským kameňolomom a štrkopieskom Zlaté Moravce a určitú dobu bola akciová spoločnosť.

Po privatizácii patrila táto prevádzka od roku 1997 akciovej spoločnosti KKG Invest Ivanka pri Dunaji.

Súčasným majiteľom sú Kameňolomy a štrkopieskovne a. s., Zlaté Moravce.

Po vykonaní modernizácie v ťažbe dolomitu zabezpečením moderných strojov a zariadení, postavením železničnej vlečky do stanice Oslany, stavbou sociálnych zariadení pre pracovníkov, ktorí tu našli pracovné príležitosti (viac ako 60 pracovníkov), dosahovala tu ročná ťažba dolomitu viac ako 200 tisíc ton ročne. Dobývací priestor sa rozprestiera na ploche 61 ha pôdy a nájom za túto plochu vytvára pre majiteľov pozemkov – urbárikov slušný príjem.

Terajšiu kapacitu kameňolomu nepoznáme, je podstatne nižšia ako v 90. tých rokoch minulého storočia a aj pracovných príležitostí je menej.

Máme však informácie, že do budúcnosti sa počíta z rozšírením kapacity v časti chotára Chotárna dolinka, kde sa údajne nachádza kvalitnejší dolomit, ktorý po vybudovaní sušiarne zabezpečí významnejší vzostup výkonov tejto prevádzky.

Iste by takéto zámery, pokiaľ sa zrealizujú, zlepšili i príjmy obce formou daní a dobrej spolupráce.

Okrem prevádzky kameňolomov je v obci prevádzka na výrobu detskej obuvi TOMAR, majiteľka Mária Tomišová - v bývalej predajni Jednota. Táto prevádzka však z hľadiska pracovných možností je zanedbateľná.

V obci evidujeme vykonávanie dopravnej a dispečerskej činnosti štyroch občanov, jeden má prevádzku potravín v meste Partizánske, predajňu potravín v obci - prevádzkuje podnikateľka zo susednej obce, jeden občan má súkromnú stavebnú firmu a ďalšia podnikateľka má prevádzku - výrobu pracovných odevov v Partizánskom.

I niektorí ďalší občania majú rôzne obchodné prevádzky, všetky však mimo našu obec.

7. Spoločensko – politický život občanov

Spoločenské organizácie a ich činnosť

Kultúra prostredia, ale aj materiálne hodnoty svojou činnosťou ovplyvňujú spoločenské organizácie. Aj v našej obci ich bolo niekoľko, jedny zanikli, iné sa vytvorili.

V rokoch 1948-1989 sme v našej obci poznali pôsobenie týchto spoločenských organizácií, ktoré mali svoje zastrešenie v Národnom fronte. Boli to tieto organizácie: Československý zväz mládeže, Zväz pre spoluprácu s armádou, Požiarna ochrana, Slovenský zväz žien, Miestny dozorný výbor, Telovýchovná jednota, Zväz ovocinárov a záhradkárov, Zväz drobného hospodárskeho zvieratstva, Jednotné roľnícke družstvo a Poľovnícke združenie.

Požiarníci - rok 1975

Každá z týchto organizácií mala svoju náplň činnosti a spravidla pracovala podľa toho, akých funkcionárov mala na čele organizácie. V tomto období bola činnosť týchto organizácií pod vplyvom Komunistickej strany Československa, ktorej už z vtedajšej Ústavy patrilo vedúce postavenie spoločnosti.

V podmienkach našej obce aktívne pracovala organizácia Zväzu žien, ktorá organizovala rôzne kurzy varenia, šitia, výstavy ručných prác, keď napr. v roku 1979 bolo v Kultúrnom dome vystavených 142 rôznych exemplárov, ktoré boli v tom čase výsledkom usilovnosti našich žien. Zväz chovateľov drobného hospodárskeho zvieratstva, viackrát zorganizoval výstavu hydiny, holubov a zajacov. Požiarníci okrem ochrany pred požiarmi, keď v letnom období zabezpečovali ochranu úrody pred požiarmi, zúčastňovali sa rôznych požiarnických súťaží a ošetrovali zvereny požiarnický materiál.

Zúčastňovali sa aj účasťou na rozlúčkach pri pohreboch svojich bývalých členov. Ostatné spoločenské organizácie plnili svoje poslanie, ktoré im vyplývalo z ich stanov.

V súčasnom období pôsobia v obci tieto spoločenské organizácie: Telovýchovná jednota OFK Malé Kršteňany, Dobrovoľná požiarna ochrana, Pozemkové spoločenstvo urbárikov a Jednota dôchodcov.

Činnosť Telovýchovnej jednoty je hodnotená v predchádzajúcich častiach. Organizácia Dobrovoľnej požiarnej ochrany zabezpečuje starostlivosť v ochrane proti požiarom ale venuje sa i rôznym športovým podujatiam. Jednota dôchodcov, založená v roku 2000 má už viac ako 50 členov. Organizuje rôzne brigády, najmä na úpravu okolia kostola, členovia sa zúčastňujú na rôznych predajno – propagačných akciách i s výchovnou tematikou, ale aj organizáciou účasti dôchodcov na rôznych rekreačných pobytoch, či už vo Vysokých Tatrách alebo pri mori.

Spoločenstvo urbárikov prevzalo v roku 1991 späť do svojej pôsobnosti lesnú pôdu a pasienky. Za prenajatú pôdu užívateľom Kameňolomov boli už viackrát od roku 1995 vyplatené dividendy urbárikom podľa podielu, ktoré vlastnia.

Samospráva a jej činnosť, funkcionári a poslanci obce

V predchádzajúcich častiach za roky prvej Československej republiky som uviedol vtedajších funkcionárov obce a poslancov obecného zastupiteľstva.

Uvediem preto v tejto časti mená funkcionárov vtedajšieho Miestneho národného výboru a jeho poslancov od roku 1954 ako aj funkcionárov obecného zastupiteľstva po roku 1990.

Vo voľbách v roku 1954 boli zvolení za poslancov MNV tieto občania: Riziky Ján, Santoris Ján, István Ján, Dubina Anton, Jakubej Valent, Dubina Pavel.

V roku 1957 to boli: Riziky Ján, Gašparovič Štefan, István Ján, Baláška Anton, Tonhauser Jozef, Straková Paula, Kováčik Július, Kardoš Štefan, Riziky Gustáv, Makva Peter.

V roku 1960 si občania zvolili: Baláška Jaroslav, Riziky Pavel, Riziky Július, István Ján, Gašparovič Štefan, Bilčík Jozef, István Peter, Paniak Rudolf, Paniak František, Straková Paula, Kopálová Mária st. a Kopálová Mária ml.

Rok 1964 si vybral týchto poslancov: Riziky Július, István Ján, Baláž Gejza, Gašparovič Štefan, Kopál Rudolf, Král Július, Paniak Aladár, Pastorek Emíl, Riziky Pavel, Rizikyová Štefánia, Santorisová Štefánia, Straka Július a Uríková Magdaléna.

V roku 1971 boli za poslancov MNV zvolení: Riziky Július, Riziky Jozef, István Ján, Riziky Pavel, Baláška Július, Baláž Gejza, Gašparovič Štefan, Kopál Rudolf, Kráľová Mária, Marko Jozef, Rizikyová Marta a Uríková Magdaléna.

V roku 1976 boli zvolení: Riziky Július, Baláž Gejza, Bilčík Jozef, Dubina Jozef, Dubinová Eleonóra, István Peter, István Ján, Riziky Jozef, Straka Július, Kopál Rudolf, Chalupa Peter, Marko Jozef, Santorisová Mária a Uriková Magdaléna.

V roku 1981 si naši občania za poslancov MNV zvolili: Straka Július, István Ján, Riziky Jozef, Kopál Rudolf, Bilčík Jozef, Baláž Gejza, Kardoš Jozef, Marko Jozef, Pažická Magdaléna, Rizikyová Helena, Santorisová Mária, Urik Ján a Kopálová Emilia.

V ďalšom volebnom období, v roku 1986 boli za poslancov MNV zvolení: Straka Július, Urik Ján, Riziky Jozef, Bilčík Jozef, Kopál František, Baláž Gejza, Čulák Daniel, Istvánová Darina, Kopálová Emilia, Marko Ladislav, Riziky Ivan, Rizikyová Mária, Švercel Jozef, Švec Viktor, Urik Jaroslav.

PO zmene politického systému v roku 1990 boli do Obecného zastupiteľstva a na funkciu starostu zvolení: Riziky Jozef, Marko Ladislav, Kopál Miroslav, István Peter Ing., Balážková Daniela RNDr., Kopál Štefan, Balážková Alžbeta, Straka Jozef Ing., Dubina Jozef a Krcho Ladislav.

V roku 1994 za starostu obce a poslancov Obecného zastupiteľstva boli zvolení:

Riziky Jozef, István Peter Ing., Marko Dušan, Krcho Ladislav, Pavlik Vladimír, Dubina Jozef, Balážka Jozef, Kopál Štefan a Straka Jozef Ing.

V roku 1998 si občania zvolili: Riziky Jozef, István Peter Ing., Marko Ladislav, Balážková Daniela RNDr., Krcho Ladislav, Dubina Jozef, Šuráni Jozef, Kopál Jaroslav, Skučka Marián st. a Škultéty Rudolf.

Pri posledných voľbách v roku 2002 boli zvolení: Riziky Jozef, Skučka Martin, István Peter Ing., Duran Alexander MUDr., Šuráni Jozef, Krcho Ladislav, Marhevka František a Straka Branislav.

Od septembra roku 2004 odchodom z obce poslanca Jozefa Šurániho nahradil tohto Kopál Štefan.

Od roku 1990 boli v každých voľbách kandidátky viacerých kandidátov, napr. v roku 1994 bolo 19 kandidátov, z toho zvolených len 9.

I v roku 2002 kandidovalo 19 občanov, zvolení boli siedmi. Na funkciu starostu kandidovalo päť občanov.

Za bývalého politického režimu boli rozpočty obcí veľmi nízke z dôvodu prílišnej centralizácie. Pohybovali sa v rozpätí 50-60 tisíc korún ročne. Akcie z vyšším nákladom boli financované buď okresom, alebo boli poukazované na účet obce.

Uvediem preto rozpočty obcí v niektorých rokoch po roku 1990.

Za rok 2001 boli príjmy obce: 2.061.058,- Sk, výdavky 1.947.444,- Sk.

V roku 2002 činili príjmy obce: 5.749.083,- Sk, výdavky 3.389.722,- Sk.

Vysoký príjem obce bol spôsobený vrátením finančných prostriedkov obci Slovenským plynárenským podnikom za plynofikáciu vo výške 2.275.954,- Sk.

V tejto časti uvediem niektoré ďalšie informácie.

Od 1. mája 1991 bol plnoplatený starosta obce. V tomto volebnom období pracuje na úväzok.

Od 10. novembra 1999 je náš občan Stanislav Škoda poslancom Národnej rady Slovenskej republiky.

V rokoch 2001, 2002 vydával Obecný úrad informačný bulletin „Zo života obce Malé Kršteňany“, v ktorom sa občania dozvedali rôzne informácie o činnosti a zámeroch obecného zastupiteľstva.

V roku 2004 bol prerokovaný s občanmi Územný plán obce Malé Kršteňany.

V decembri 2001 boli vytvorené vyššie územné celky, v našom prípade 45 poslancov VÚC v Trenčíne.

Na záver tejto časti Vám uvedieme, kto od roku 1718 až doposiaľ stál na čele našej obce.

Boli to títo richtári, predsedovia MNV a starostovia obce:

1718	- Ján Hlaváč
1864	- Ludevít Gašparovič
1903	- Florián Bilčík
1905	- Jozef Dubina
1912-1929	- Štefan Ďuriš
1930-1932	- Peter Balážka
1933-1938	- Ignác Bilčík
1939-1941	- Vincent Riziky
1941-1945	- Gustáv Straka
1945-1946	- Anton Krcho
1946-1949	- Jozef Dávid
1950-1952	- Ján Riziky
1952-1954	- František Riziky
1954-1960	- Ján Riziky
1960-1964	- Jaroslav Balážka
1964-1981	- Július Riziky
1981-1990	- Július Straka
1990-	- Jozef Riziky

8. Štátna prírodná rezervácia

V časti publikácie Všeobecné údaje o obci je uvedená rozloha obce, jej poloha a časti chotára.

V roku 1967 bola príslušnými orgánmi štátnej správy vyhlásená „Štátna prírodná rezervácia“ v časti chotára Veľký vrch, ktorý má nadmorskú výšku 456 m a leží v severovýchodnej časti chotára. Má rozlohu 47 ha a 61 á. Zasahuje i na južné časti – svahy tejto lokality. Sú to parcely :

- č. 1081/3 – časť – pasienok okolo Hradišťa
- č. 1230 – časť – skala Na Veľkom vrchu – Skálie
- č. 1231 – časť – pasienok na Veľkom vrchu
- č. 1234 – časť – hora na Veľkom vrchu
- č. 1235 – časť – hora na Veľkom vrchu
- č. 1236 – pasienok na Veľkom vrchu
- č. 1237 – skala na Veľkom vrchu – Veľká skala.

Predmetom ochrany sú teplomilné spoločenstvá rastlín a živočíchov, tiež ochrana geomorfologických a krajinárskych významných skalnatých útvarov. Geologický podklad tvoria dolomity, ktoré na juhovýchode vystupujú v podobe skalných bráhl. Hornina dolomit sa zvetrávaním rozpadá na jemný prach. Zaprašovanie ohrozuje faunu a vegetáciu. Lokalita je významná aj zoologicky. Žije tu množstvo teplo až vysoko teplomilných slimákov, teplomilných chrobákov a ďalších druhov živočíchov. Rastie tu gybšomilka zväzková piesočná, lipnica bádenská, kavyľ Ivanov, kavyľ stredomorský, kavyľ vláskovitý, dvojradovec neskorý, jasenec biely a iné druhy. Kultúru tvoria pasienky, neplodná a lesná pôda.

Situácia náčrtok prírodnej rezervácie

9. Významné osobnosti obce

Medzi významné osobnosti našej obce, patrí náš rodák, Dr. H. c., Prof. PhDr. Ján Kopál CSc. S týmto názorom súhlasilo i obecné zastupiteľstvo Malé Kršteňany z roku 1996.

Ján Kopál sa narodil v našej obci dňa 25. októbra 1925 ako najmladšie dieťa rodičov Jána a Márie, rodenej Eliášovej. Mal jednu sestru a štyroch bratov, ktorí už nežijú.

Ľudovú školu navštevoval v našej obci v rokoch 1932–1938. Štátnu meštiansku školu vo Veľkých Uherciach v rokoch 1938–1942. V rokoch 1942–1946 to bolo úspešné štúdium na Štátnej učiteľskej akadémii v Bánovciach nad Bebravou. Ako učiteľ pôsobil v Cinobani – Žihľava, Strekove, Krušovciach a od roku 1955 ako stredoškolský profesor na Pedagogickej škole v Nitre. Po zrušení stredných Pedagogických škôl svoju pedagogickú, literárnu a literárnovednú prácu od roku 1959 rozvíja na Vysokej škole pedagogickej v Nitre, kde na katedre slovenského jazyka a literatúry vedie oddelenie literatúry, prednáša jej dejiny a teóriu, osobitne dejiny literatúry pre deti a mládež. Na uvedenej vysokej škole pracoval ako odborný asistent, prodekan a akademický pracovník v rôznych funkciách. Titul vysokoškolského profesora z teórie a dejín slovenskej literatúry získal v roku 1991.

Jeho činnosť presahuje hranice školy i celoslovenského kontextu. Vydal rôzne monografie, prezentoval sa na poli nielen našej národnej literárnej vedy, ale i za hranicami našej vlasti.

Dr. H. c., Prof. PhDr. Ján Kopál, Dr. CSc.

Ako pedagóg, literárny vedec mal najbližšie k službám výchovy a vzdelávania detí a mládeže. V jeho živote je zaznamenané množstvo iniciátorských, organizátorských, edičných, redakčných, expertíznych a posudzovateľských aktivít. Jeho osobná programová orientácia je v skúmaní literatúry pre deti a mládež. Pracoval v rôznych vedeckých radách, redakciách a iných odborných inštitúciách. Pri príležitosti jeho 70 – tých narodenín vydala Okresná knižnica Topoľčany v roku 1995 ako rodákovi regiónu Personálnu bibliografiu, ktorá podrobne hodnotí jeho životné dielo.

Počas života jeho súrodencov, ale i v ďalších obdobiach, často navštevoval rodnú obec. Pri stretnutí rodákov našej obce v roku 1988 vyjadril svojmu rodisku obdiv a vďaku.

V roku 1998 bol editorom publikácie „Nitra, naša Nitra“, ktorá bola vydaná Nitrianskou pobočkou Spolku slovenských spisovateľov pri príležitosti 750. výročia udelenia kráľovských výsad mestu Nitra. Sám v tejto publikácii je autorom viacerých článkov a úvah. V jednej z nich pod názvom „Kus môjho života...“, vzácné vyjadruje svoj cit a lásku rodnej dedine slovami:

„Protí riečnemu prúdu zrakom i myslou zabieham do svojho rodiska, do čias svojej mladosti. Z okna rodného domca na rozhraní stredného a horného Ponitria už v rannom detstve som pátral po mene hadovito sa vinúcej rieky, keď som trúsil príbuzným zvedavé otázky: Ako sa volá táto rieka? Odpoveď - Nitra. Až kam v nej tečie toľko vody? Do ďalekého mesta – do Nitry a potom cez Dunaj Dunajskom až do mora Nitra tečie do Nitry Pre detskú myseľ zábavné, hravé, ale i záhadné, tajomné ...“ .

Žiaľ, roky, ale najmä zákerná choroba v krátkom časovom období končia dňa 4. mája 2000, pri nedožitých 75 – tich rokoch život významnej osobnosti našej obce. Je pochovaný v rodinnej hrobke v Nitre.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre dňa 18. 04. 2002 pri slávnostnom zasadnutí vedeckej rady UKF udeľuje nášmu vzácnemu rodákovi čestný titul Doctor honoris causa in memoriam. Diplom prevzala dcéra, doc. PhDr. Edita Gromová CSc. Pri

tejto príležitosti je vydaná Personálna bibliografia, ktorá ešte podrobnejšie hodnotí životné dielo Jána Kopála, významnú osobnosť našej obce.

Rodný dom Dr. H. c., Prof. PhDr. Jána Kopála, Dr. CSc.

10. Cudzie zaužívané slová

Každý národ má svoj spisovný jazyk, no v jednotlivých regiónoch sú odlišnosti od tohto jazyka v určitej nárečovej podobe, ale i v používaní niektorých slov nespisovné.

Tak je tomu i v niektorých obciach, našu z toho nevynímajúc.

Mnohé z týchto slov sa používajú i v iných susedných dedinách.

Uvediem preto niekoľko takýchto slov, ktoré sa v minulosti v obci používali a mnohé sa používajú ešte i do dnes:

šporhelt – sporák
kastrón – nízky hrniec
duchna – perina
firhánok – záclona
pokrovce – koberce
cirky – zápalky
vandeľ – väčšia nádoba
lopár – doska na krájanie
pikola – plechovka
žochtár – nádoba na dojenie
putňa – nádoba na vodu
šafel – drevená nádoba
piglajaz – žehlička
varaca – varecha
žufaňa – naberačka
kasňa – skriňa
nadkaslik – nočný stolík
šamlík – stolček
fiok – zásuvka
gánok – chodba
vršťať – dieľňa
kanapa – pohovka
kvartiel – byt

lichva – dobytok
funduš – pozemok
pajta – stodola
dekel – vrchnák
vercajg – náradie
firmajs – fermeš
hadyžák – plecniak
kver – puška
kuker – ďalekohľad
kviht – závažie
nátoň – peň na rúbanie dreva
árenda – prenájom
frištuk – raňajky
šlauf – hadica
večeľ – handra na umývanie
lampáš – svietidlo
vertucha – zástera
šnuptichel – vreckovka
štrimfle – pančuchy
kombinet – spodná bielizeň
gate – nohavice
hozentragle – traky
nachtrikel – kombiné
fusakle – ponožky
sveradlo – viazanka
partieka – látka
ancug – oblek
štikeraj – čipka
kalap – klobúk
cverna – nif
šivačka – ihla
futro – podšívka
kinta – opasok
krágel – golier

oringle – náušnice
štrumpadla – podväzky
sier – syr
šnicla – rezeň
štricka – závin
tėj – čaj
trúnok – alkoholický nápoj
kvit – lieh
pišinger – zákusok
čušpaiz – privarok
apo – otec
báči – ujo
nénika – teta
pucovať – čistiť
maštal – stajňa
luftovať – vetrať
pigľovať – žehliť
vartovať – strážiť
merkuvať – dávať pozor
richtovať – chystať
vercovať – zošívateľ
glancovať – leštiť
kerovať – riadiť
šmakuvať – chutiť
košťovať – ochutnať
kížbir – obecný sluha
obskurovať – obšmietať sa
klochtíť – variť
nadímať – nafahovať
vyfasovať – dostať
špacirovať – prechádzať sa
schosnúvať – zúžitkovať
kadíť – dymiť
podožať – podpáliť

drúlať – piť
klábosiť – klebetiť
cúrigať – cúvať
udi – uhní sa
šanuvať – šetriť
zašantročiť – stratiť
vylucháť – vypíť
auslag – výklad
tringelt – pozornosť
šichta – pracovná smena
choseň – úžitok
candrbál – zábava
vertig – hotovo
ľajster – hárok
apatieka – lekáreň
bukréta – kytica
hic – horúčava
vilagoš – bitka
rinok – námestie
vartáš – strážca
štreka – koľajnica
ordnung – poriadok
hastman – vodník
hajzel – záchod
gapel – sečkovica slamy
kunčaft – zákazník
štokovec – poschodový dom
gavál – veľký kus
koperdula – obal na knihy
kovart – obálka
šňah – sneh
krú – krv
orati – orať
bou – bol

peu – pil
robeu – robil
spau – spal
robiti – robíť
spati – spať
išou – išiel
kerý – ktorý
kemeň – kameň
čakau – čakal
kostouľ – kostol
zemáky – zemiaky
šecko – všetko
táčence – vtáky
čera – včera
studňňa – studňa
v Oslach – v Oslanoch

Obecný úrad

Kostol

Kultúrny dom

Športový areál

Fara pred zbúraním (júl 2004)

Fara pred dokončením (november 2004)

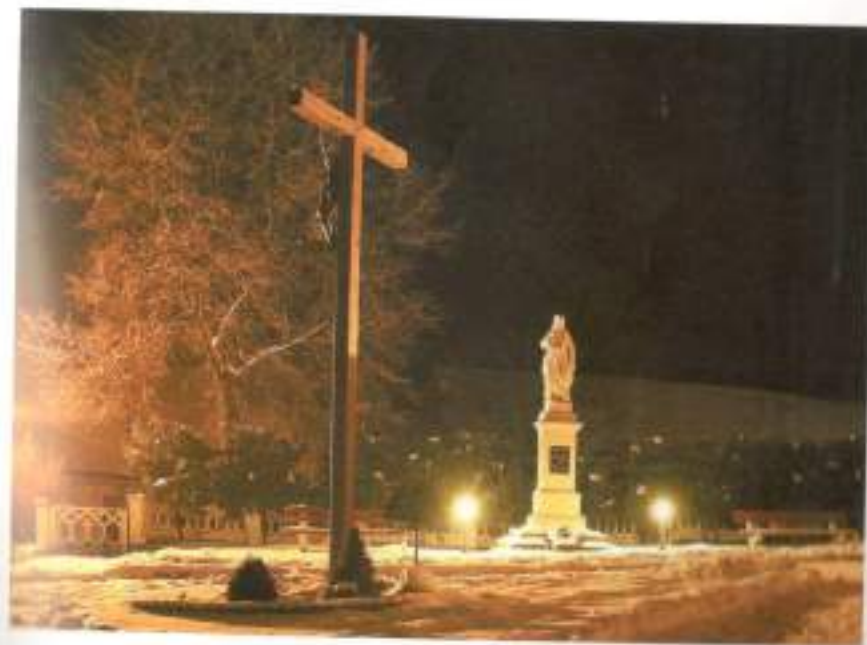
Dom smútku

Cintorin

Socha sv. Jána

Socha Božského srdca spasiteľa

Letecké zábery na obec

Interiér kultúrneho domu

Sviatosť birmovania r. 1992

Sviatok „Božieho tela“ - oltáriky r. 2002

Interiér kostola - Mons. biskup T. Gális a duchovný farnosti adm. Š. Bielak

Šesť - bytovka

Požiarna zbrojnica

Kaplnka Panny Márie Lurdskej

Kaplnka s viac ako 200 r. lipou

Letecké zábery na obec

Stretnutia dôchodcov

Rozlúčka s dekanom J. Blaškom r. 1999

Novokňazi s rodokmeňmi obce a farnosti

Letecké zábery na obec

Dôchodcovia na dovolenke

Lokalita Velký vrch

Letecké záběry na obec

Fotbalové mužstva

Folklórny súbor Soviarik

Z osláv Dňa detí

"Prišiel Mikuláš"

Stavby minulého storočia

12. Poďakovanie sponzorom

Ďakujem všetkým sponzorom, ktorí svojou finančnou podporou umožnili spracovanie a vydanie tejto publikácie o obci Malé Kršteňany.

Srdečné poďakovanie patrí aj predsedovi vlády Slovenskej republiky p. Mikulášovi Dzurindovi a poslancovi NR - SR p. Stanislavovi Škodovi.

Hlavní sponzori:

- Kameňolomy a štrkopieskovne, a. s., Zlaté Moravce
- PDP - Veľké Uherce
- YUKON, s r. o. - Malé Kršteňany
- Pozemkové spoločenstvo urbárikov - Malé Kršteňany
- Dexia banka Slovensko, a. s., Topoľčany
- Hega plus, s r. o. - Malé Kršteňany
- Stavebniny Centár - Partizánske
- Pohostinstvo Marián Skučka - Malé Kršteňany
- TOMAR - Mária Tomášová, Malé Kršteňany
- Potraviny „STRED“ - Malé Kršteňany

Sponzori:

- Jozef Švercel, Malé Kršteňany 168
- Jozef Kopál, Malé Kršteňany 8
- Štefan Hamara, Partizánske
- Jozef Riziky, Malé Kršteňany 231
- Ing. Mária Rizikyová, 130
- Ing. Jaroslav Minárik, Malé Kršteňany 16
- Ladislav Krcho, Malé Kršteňany 158
- Róbert Melichar, Partizánske

13. Záver

Autor publikácie a ostatní jeho spolupracovníci, ktorí sa na jej vydanie podieľali, Vám chcú čo najbližšie priblížiť vznik, históriu a vývoj obce od jej zrodu po súčasnosť. Mnohí ste v nej našli vaše očakávania, stretli ste sa aj s údajmi vám doposiaľ neznámymi. Niektorí možno nebudete s jej obsahom i formou spokojní. Pri jej tvorbe sme vychádzali z podkladových materiálov uvedených v jednotlivých častiach, nedoložené písomné fakty sú dané vlastným poznaním autora, spolupracovníkov autora i ústnym podaním niektorých občanov. Tieto poznania však nepresahujú 60.-70. rokov pred jej vydaním.

Pokiaľ sme v jednotlivých častiach uviedli aj také údaje, ktoré priamo nesúvisia s opisovaným dňom, robili sme tak preto, aby sme poprepájali jednotlivé udalosti s danou dobou.

Sme však presvedčení, že každý, kto žije v tejto krásnej, malebnej dedinke obklopenej krásami prírody, nájde v nej aj kúsok svojho „Ja“. I budúce generácie budú povďačné za jej vydanie tým, ktorí sa o to pričínili. Veď je to publikácia, vydaná o históriu obce Malé Kršteňany z príležitosti jubilejného výročia jej poznania a iste nás jej vydanie naplní radosťou a pýchou. Naša vďaka patrí rôznym firmám a podnikateľom, ktorí sa okrem morálnej podpory pričínili i finančne.

Obecné zastupiteľstvo a starosta obce vyslovujú občanom svoju úprimnú vďaku za zveľadenie a rozvoj rodnej obce. Prajeme všetkým jej obyvateľom radosť, spokojnosť a šťastie, no hlavne veľa zdravia i v ďalšom živote a pri budovaní svojej obce.

Ako autor tejto publikácie, chcem vyjadriť svoje city k rodnej obci slovami:

**„Ty naša milá, rodná dedina
bola si len pre nás stvorená.“**

**Od počiatku tvojich čias
blahorečíme ti - znova a zas.**

**Vďaka ti za prítulnosť, krásu a lásku,
za radosť života v tebe až po hrob náš.“**

Použitá literatúra a podklady

- História Domus – cirkevná kronika
- Pamätná kniha obce Malé Kršteňany z roku 1930
- Obecné kroniky za roku 1963 - 1983, 1983 - 2003
- Pamätné knihy obce
- Symboly obce
- Štátny okresný archív Topoľčany
- Stredisko štátnej ochrany prírody Nitra
- Okresná knižnica v Topoľčany
- Vydavateľstvo Obzor 1988 – okres Topoľčany
- Vlastivedné múzeum Topoľčany 1980 – Veľké Uherce
- Vydavateľstvo Obzor 1973 – Pravek povodia rieky Nitry
- Publikácia „60 rokov športového lietania v Partizánskom“
- Horná Nitra, vydavateľstvo Napred – 1947
- Partizánske – staré a nové epochy, rok 2000
- Nitra, naša Nitra – 1998, editor Dr. H. c., Prof. PhDr. Ján Kopál, CSc.
- Edícia: Pocta Jánovi Kopálovi, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra, 2003
- Publikácia: Oslany – 1254 - 2004

OBSAH

Prihovor starostu obce	7
2. Vznik obce a jej vývoj do roku 1945	8
3. Symboly obce	23
4. Všeobecné údaje o obci	25
• Rozloha obce, podnebie, názvy častí obce	25
• Rastlinstvo a živočíšstvo	29
• Územno – správne začlenenie obce	29
• Obyvateľstvo, sčítanie ľudu, domov a bytov	31
• Školenie, kultúra, tradície a zvyklosti občanov	35
• Športová činnosť	39
• Kroniky obce, pamätné knihy	42
• Smutné príbehy, nepríjemné a tragické udalosti	44
5. Cirkevný život	47
• História Domus – cirkevná kronika	47
• Náboženské aktivity, duchovní farnosti	48
• Výstavba a údržba cirkevných objektov	52
6. Rozvoj obce po roku 1945	54
• Život občanov	54
• Výstavba obce	56
• Poľnohospodárstvo	62
• Rozvoj priemyselných činností	64
7. Spoločensko – politický život občanov	66
• Spoločenské organizácie a ich činnosť	66
• Samospráva a jej činnosť, funkcionári a poslanci obce	67
8. Štátna prírodná rezervácia	70
9. Významné osobnosti obce	71
10. Cudzie zaužívané slová	74
11. Obrázková príloha	79
12. Poďakovanie sponzorom	102
• Hlavní sponzori	102
• Sponzori	102
13. Záver	103
Použitá literatúra a podklady	104
OBSAH	105

Vydal:
Autorsky pripravil a spracoval:
Spolupracovali:

Grafický návrh:
Grafická úprava:
Foto:

Jazyková úprava:
Tlač:

Počet výtlačkov:

Obecný úrad Malé Kráľčany, 2008
Július Riziky, kronikár obce
Jozef Riziky - starosta obce
Helena Adamusová, Andrea Labudová, pracovníčky OÚ
Július Riziky, kronikár obce
Polygrafia Gutenberg, Kapitulská 8, Banská Bystrica
Archív Obecného úradu, TJ a archív občanov obce
ALBATROS SLOVAKIA, Jaroslav Húska, Partizánske
Igor Králik st., Partizánske
Mgr. Ladislav Sovár, Banská Bystrica
Mgr. Michal Dinka, Malé Uhroce
Mgr. Mária Santonsová, Malé Kráľčany
Polygrafia Gutenberg, Kapitulská 8, Banská Bystrica
Mobil: 0915 916 917, www.polygrafia.com
600 ks